

**BELGISCH INSTITUUT VOOR POSTDIENSTEN EN
TELECOMMUNICATIE**

Versie 3.02

**ONTWERPBESLUIT VAN DE RAAD VAN HET BIPT VAN
[DAG-MAAND-JAAR] BETREFFENDE DE DEFINITIE VAN DE
MARKTEN, DE ANALYSE VAN DE CONCURRENTIE-
VOORWAARDEN, DE IDENTIFICATIE VAN DE
OPERATOREN MET EEN STERKE MACHTSPOSITIE EN DE
BEPALING VAN PASSENDE VERPLICHTINGEN VOOR:**

**MARKT 18: OMROEPTRANSMISSIEDIENSTEN VOOR HET LEVEREN
VAN OMROEPINHOUD AAN EINDGEBRUIKERS IN HET TWEETALIGE
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST**

Werkwijze voor de raadpleging

Antwoordtermijn:	t/m 18 februari 2008
Te vermelden :	Marktanalyse 18Bru
Elektronisch antwoordadres :	smp@bipt.be
Postadres :	Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie Sterrenkundelaan 14, bus 21 1210 Brussel
Fax:	02 226 88 41
Contactpersoon:	Eduard Verbeke, adviseur (02 226 89 03)

Deze raadpleging vindt plaats overeenkomstig artikel 140 van de wet van 13 juni 2005

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
0.1 Definitie van de relevante markten	1
0.1.1 Verwante retailmarkten	2
0.1.2 Relevante geografische markten	2
0.1.3 Relevante wholesale-markten	2
0.1.4 Substitueerbaarheidstests	3
0.1.5 Relevante geografische markten	4
0.2 Verificatie of de markten kunnen worden onderworpen aan regulering ex ante	4
0.2.1 Wholesale-markt van omroeptransmissiediensten via digitale terrestrische radiogolven	4
0.2.2 Wholesale-markt van omroeptransmissiediensten via een tweedraadsnetwerk (xDSL) ⁴	
0.2.3 Wholesale-markt van omroeptransmissiediensten via een kabelnetwerk	4
0.2.4 Wholesale-markt van omroeptransmissiediensten via een mobiel netwerk	5
Inleiding	6
1.1 Context en wettelijke basis	6
1.1.1 Het Europese kader	6
1.1.2 Het Belgische kader	7
1.1.3 Beginselen van het Europese regelgevingskader	8
1.2 Methode voor de definitie van de relevante markten	10
1.2.1 Definitie van de relevante markten	10
1.2.2 Definitie van de geografische markten	14
1.2.3 Verificatie of de markten kunnen worden onderworpen aan regulering ex ante	15
1.3 Methode voor de analyse van de relevante markten	16
1.3.1 Algemene principes	16
1.3.2 Structuur van de marktanalyses	19
1.4 Methode voor het opleggen van gepaste correctiemaatregelen	21
1.5 Opmerking betreffende de verdeling van bevoegdheden tussen het BIPT en andere regulatoren op gemeenschapsniveau	25
1.6 Raadplegingsprocedure: wettelijke basis	26
1.6.1 Nationale raadpleging	26
1.6.2 Het advies van de Raad voor de Mededinging	27
1.6.3 De Europese raadpleging en notificatie	28

1.7	Structuur van het document	29
	Markten verwant aan omroep	30
2.1	Markten en betrokken spelers	30
2.2	Identificatie van de relevante markten	32
2.2.1	Voorafgaande opmerkingen op de identificatie van de relevante diensten	32
2.2.2	Definitie van de retailmarkten	33
2.2.3	Relevante productenmarkten	35
2.2.4	Relevante geografische markten voor retailproducten	42
2.2.5	Substitueerbaarheidstests	44
2.3	Karakterisering van de retailmarkt	49
2.3.1	Voornaamste factoren die de markt structureren	49
2.4	Identificatie van wholesale-diensten	51
	Wholesale-dienst voor omroepdiensten via digitale terrestrische radiogolven	52
3.1	Definitie van de relevante markt	52
3.1.1	Relevante productenmarkt op wholesale-niveau	52
3.1.2	Besluit	53
	Wholesale-markt van omroepdiensten via een tweedraadsnetwerk	54
4.1	Definitie van de relevante markt	54
4.1.1	Relevante productenmarkt op wholesale-niveau	54
4.1.2	Relevante geografische productenmarkt op wholesale-niveau	55
4.1.3	Besluit	55
4.2	Relevantie van de deelmarkt	56
4.2.1	Voornaamste factoren die de markt structureren	56
4.2.2	Prospectieve marktanalyse en technologische ontwikkelingen	57
4.2.3	Test van de drie criteria	58
4.2.4	Besluit	59
	Wholesale-dienst voor omroepdiensten via een kabelnetwerk	60
5.1	Definitie van de relevante markt	60
5.1.1	De klanten	60
5.1.2	Relevante productenmarkt op wholesale-niveau	60
5.1.3	Relevante geografische productenmarkten op wholesale-niveau	61
5.1.4	Besluit	62
5.2	Relevantie van de deelmarkt	62
5.2.1	Voornaamste factoren die de markt structureren	62
5.2.2	Test van de drie criteria	63
5.2.3	Besluit	65

Wholesale-markt van omroepdiensten via een mobiel netwerk	66
6.1 Definitie van de relevante markt	66
6.1.1 Relevante productenmarkt op wholesale-niveau	66
6.1.2 Relevante geografische productenmarkten op wholesale-niveau	67
6.1.3 Besluit	67
6.2 Relevantie van de deelmarkt	68
6.2.1 Voornaamste factoren die de markt structureren	68
6.2.2 Andere factoren die de concurrentie op de markt beïnvloeden	69
6.2.3 Prospectieve marktanalyse en technologische ontwikkelingen	69
6.2.4 Test van de drie criteria	70
6.2.5 Besluit	71
Procedurele aspecten en ondertekening	72
7.1 Raadplegingsprocedure	72
7.1.1 Nationale raadpleging	72
7.1.2 Aanhangigmaking bij de Raad voor de Mededinging	72
7.1.3 De Europese raadpleging	72
7.2 Inwerkingtreding	72
Annexe A: Samenvatting van de reacties op de nationale raadpleging	73
Annexe B: Advies van de Raad voor de Mededinging	74
Annexe C: Reactie van het BIPT op het advies van de Raad voor de Mededinging	75
Annexe D: Opmerkingen van de Europese Commissie	76

Samenvatting

0.1 Definitie van de relevante markten

- 1 In de Aanbeveling van 11 februari 2003 van de Europese Commissie betreffende de relevante markten werd de markt van “omroeptransmissiediensten voor het leveren van omroepinhoud aan eindgebruikers” (Markt 18) geïdentificeerd als een relevante markt die aan regulering ex ante kan worden onderworpen. Deze markt is echter niet meer opgenomen in de Aanbeveling van 17 december 2007. Voor dat soort markten geldt echter wat staat in de “Explanatory note” bij deze Aanbeveling¹:

[...] the case where a market is being removed from the recommended list as this may occur during an on-going market review [...] In those circumstances, NRAs should append to their analysis detailed reasoning why, in their particular circumstances, the three criteria are satisfied.

- 2 In de toelichting bij de Aanbeveling van 11 februari 2003 over de relevante markten, stelt de Europese Commissie: "Het startpunt voor de bepaling en de vaststelling van markten is een karakterisering van de retailmarkten gedurende een bepaalde evaluatieperiode, waarbij de uitwisselbaarheid van vraag- en aanbods substitutie in aanmerking genomen dient te worden"².
- 3 Wij bestuderen achtereenvolgens de retailmarkt en de overeenstemmende wholesale-markt, of om nauwkeuriger te zijn, de deelmarkten waaruit markt 18 bestaat.
- 4 In de Aanbeveling van 17 december 2007 wordt de markt van omroeptransmissiediensten niet langer door de Europese Commissie als een relevante markt beschouwd. Bijgevolg moet het BIPT nagaan of de markten die

¹ Explanatory note to the Commission Recommendation on Relevant Product and Service Markets within the electronic communication sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communication networks and services, blz. 50.

² Aanbeveling van de EC van 11 februari 2003 betreffende relevante producten- en dienstenmarkten in de elektronische-communicatiesector die overeenkomstig Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische-communicatienetwerken en –diensten aan regulering ex ante kunnen worden onderworpen – Memorie van toelichting: blz. 8

werden geanalyseerd in het kader van dit besluit aan regulering ex ante kunnen worden onderworpen, meer bepaald door de test van de drie criteria toe te passen.

0.1.1 Verwante retailmarkten

5 De retailmarkten verwant aan markt 18 zijn de markten voor het leveren van omroepinhoud aan eindgebruikers. Deze inhoud kan worden geleverd via meerdere distributiekkanalen met als voornaamste:

- 5.1 een digitaal kabelnetwerk;
- 5.2 een tweedraadsnetwerk (xDSL);
- 5.3 analoge terrestrische radiogolven;
- 5.4 digitale terrestrische radiogolven;
- 5.5 radiogolven via satelliet (digitaal);
- 5.6 een mobiel netwerk.

0.1.2 Relevante geografische markten

6 De geografische uitbreiding van deze markten varieert volgens de transmissietechnologie:

- 6.1 terrestrisch: het zendveld van de antennes;
- 6.2 via een kabelnetwerk: het netwerk van de kabeldistributeur;
- 6.3 via een tweedraadsnetwerk: het deel van het netwerk van de operator dat radio- en televisieomroepdiensten aanbiedt;
- 6.4 via satelliet: transnationaal;
- 6.5 via een mobiel netwerk: in principe nationaal (gelinkt aan de dekking van het radionetwerk).

0.1.3 Relevante wholesale-markten

7 De relevante markten zijn de wholesale-markten voor radio- en televisieomroepdiensten, voor het stroomafwaarts leveren van lineaire inhoud aan de eindgebruikers. De term "lineair" staat hier tegenover het begrip "op verzoek", een eigenschap die eerder kenmerkend is voor de distributie van multimediamateriaal via het internet.

- 8 Vier potentiële deelmarkten werden geanalyseerd afhankelijk van de transmissiewijze:
- 8.1 via digitale terrestrische radiogolven;
 - 8.2 via een tweedraadsnetwerk (xDSL);
 - 8.3 via een kabelnetwerk;
 - 8.4 via een mobiel netwerk.
- 9 Aangezien geen enkele Belgische operator operationeel is op de markt van transmissie via satelliet, werd het niet nuttig geacht deze markt op te nemen in deze analyse.
- 10 Aangezien de analoge transmissie een oude technologie betreft met beperkte transmissiecapaciteit, wordt ze geleidelijk aan vervangen door digitale transmissie; om deze reden en voor zover niet wordt gevraagd om toegang tot de overeenstemmende netwerken, werd met deze technologie geen rekening gehouden bij de definitie van de markten.

0.1.4 Substitueerbaarheidstests

- 11 Het BIPT heeft 6 substitueerbaarheidstests uitgevoerd om te bepalen welke producten deel uitmaken van eenzelfde markt.

Type substitueerbaarheid

	Substitueerbaarheid aan de vraagzijde	Substitueerbaarheid aan de aanbodzijde	Besluit: producten maken deel uit van eenzelfde markt
radio- en televisie-uitzendingen	☐	☐	☐
uitzending via kabel en via tweedraadsweg (xDSL)	☐	☐	☐
uitzending via satelliet en de andere omroepwijzen	☐	☐	☐
uitzending via digitale radiogolven en de andere omroepwijzen	☐	☐	☐
uitzending via mobiele netwerken en de andere omroepwijzen	☐	☐	☐
de markt van omroepdiensten en de markt van bitstreamtoegang	☐	☐	☐

: neen; : ja

0.1.5 Relevante geografische markten

- 12 Het BIPT is bevoegd in het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In het geval de geografische uitbreiding van de markten de grenzen van dit gewest zou overschrijden, zal het BIPT deze markten integraal analyseren maar zal het enkel correctiemaatregelen opleggen voor het grondgebied van het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

0.2 Verificatie of de markten kunnen worden onderworpen aan regulering ex ante

0.2.1 Wholesale-markt van omroeptransmissiediensten via digitale terrestrische radiogolven

- 13 Vandaag beschikken de operatoren actief op deze deelmarkt niet over beslissingsbevoegdheid om een onafhankelijke aggregator toe te laten tot hun netwerk. Deze bevoegdheid ligt bij de betrokken overheden. Bij gebrek aan een dergelijke beslissingsbevoegdheid is het ondenkbaar dat een onafhankelijke aggregator toetreedt tot deze deelmarkt en dat er met andere woorden een vraagzijde bestaat.

- 14 Daaruit volgt dat deze deelmarkt wordt beschouwd als niet geschikt om te worden onderworpen aan regulering ex ante.

0.2.2 Wholesale-markt van omroeptransmissiediensten via een tweedraadsnetwerk (xDSL)

- 15 Momenteel is er in België slechts één operator, met name Belgacom, die zijn omroepdienst koppelt aan zijn internetdienst. Deze koppeling ontraadt een migratie van de eindgebruiker van een andere technologie naar het xDSL-aanbod van Belgacom, waardoor het niet is toegestaan dit aanbod op te nemen in een markt met andere technologieën.

- 16 Bij gebrek aan een onafhankelijke aggregator die bereid is om omroeptransmissiediensten over het Belgacom-netwerk aan te bieden, zou het opleggen van een specifieke regulering onevenredig zijn. Het Instituut heeft besloten dat de markt niet voldoet aan de drie criteria en dus niet ex ante dient te worden gereguleerd.

0.2.3 Wholesale-markt van omroeptransmissiediensten via een kabelnetwerk

- 17 In het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest bieden vier kabeloperatoren hun diensten aan aan eindgebruikers. Hoewel zij sinds 2003 deze diensten overal in het Brusselse mogen aanbieden, beperken de kabeloperatoren zich tot de gemeenten waar zij zich voor 2002 hadden geïnstalleerd.

- 18 De enige niet-geïntegreerde aggregator is niet helemaal onafhankelijk aangezien het een dochteronderneming van de kabeloperatoren betreft.
- 19 Het Instituut heeft besloten dat bij gebrek aan een onafhankelijke aggregator en rekening houdend met de afwezigheid van duidelijke tekenen van slecht functioneren van de markt nu er geen regulering is, het opleggen van een specifieke regulering onevenredig zou zijn. De markt voldoet niet aan de drie criteria en dient dus niet ex ante te worden gereguleerd.

0.2.4 Wholesale-markt van omroeptransmissiediensten via een mobiel netwerk

- 20 De huidige mobiele-televisiediensten maken gebruik van de gsm/GPRS- en umts-infrastructuur. Twee mobiele operatoren bieden deze dienst aan: Belgacom Mobile en Mobistar.
- 21 Het BIPT is van oordeel dat deze deelmarkt niet voldoet aan de drie criteria en dus geen ex ante te reguleren markt is.

Inleiding

1.1 Context en wettelijke basis

1.1.1 Het Europese kader

- 22 Het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie hebben in 2002 vijf richtlijnen aangenomen die tot doel hebben een nieuw regelgevingskader in te stellen voor de levering van elektronische-communicatienetwerken en -diensten:
- 22.1 Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische-communicatienetwerken en -diensten (Kaderrichtlijn);
 - 22.2 Richtlijn 2002/20/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 betreffende de machtiging voor elektronische-communicatienetwerken en -diensten (Machtigingsrichtlijn);
 - 22.3 Richtlijn 2002/19/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake de toegang tot en interconnectie van elektronische-communicatienetwerken en bijbehorende faciliteiten (Toegangsrichtlijn);
 - 22.4 Richtlijn 2002/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 maart 2002 inzake de universele dienst en gebruikersrechten met betrekking tot elektronische-communicatienetwerken en -diensten (Universeledienstrichtlijn);
 - 22.5 Richtlijn 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 juli 2002 betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in de sector elektronische communicatie (richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie).
- 23 De Europese Commissie heeft dat regelgevingskader aangevuld met onder andere:
- 23.1 Richtlijn 2002/77/EG van de Europese Commissie van 16 september 2002 betreffende de mededinging op de markten voor elektronische-communicatienetwerken en -diensten;
 - 23.2 De richtsnoeren van de Europese Commissie voor de marktanalyse en de beoordeling van aanmerkelijke marktmacht in het bestek van het gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische-communicatienetwerken en -diensten (2002/C 165/03);

- 23.3 De aanbeveling van de Europese Commissie van 11 februari 2003 betreffende relevante producten- en dienstenmarkten in de elektronische-communicatiesector die overeenkomstig Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronischecommunicatienetwerken en –diensten aan regulering ex ante kunnen worden onderworpen.
- 23.4 De aanbeveling van de Europese Commissie van 17 december 2003 betreffende relevante producten- en dienstenmarkten in de elektronische-communicatiesector die overeenkomstig Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronischecommunicatienetwerken en –diensten aan regulering ex ante kunnen worden onderworpen
- 24 Wat betreft meer in het bijzonder het mediabeheer hebben het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie het volgende aangenomen:
- 24.1 Richtlijn 89/552/EEG van de Raad van 16 september 2002 betreffende de mededinging op de markten voor elektronische-communicatienetwerken en –diensten.

1.1.2 Het Belgische kader

- 25 De Belgische wet van toepassing op deze marktanalyse is de wet van 30 maart 1995 betreffende de elektronische-communicatienetwerken en –diensten en de uitoefening van omroepactiviteiten in het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zoals gewijzigd door de wet van 16 maart 2007 (hierna de wet van 16 maart 2007).

- 26 Het toepassingsgebied wordt bepaald in artikel 2 van deze wet:

Hoofdstuk I, II, III afdeling 3, IIIbis en IV van deze wet is van toepassing op de operatoren, zoals gedefinieerd in artikel 1, 6°, die gevestigd zijn in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad en waarvan de activiteiten niet kunnen worden beschouwd als uitsluitend te behoren tot de ene of de andere gemeenschap, in de zin van artikel 127, § 2 van de Grondwet.

Hoofdstuk I, II, III afdeling 3, IIIbis en IV van deze wet is van toepassing op de omroepinstellingen, zoals gedefinieerd in artikel 1, 6°, die gevestigd zijn in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad en waarvan de activiteiten niet kunnen worden beschouwd als uitsluitend te behoren tot de ene of de andere gemeenschap, in de zin van artikel 127, § 2 van de Grondwet.

- 27 Onder de bepalingen van die wet moeten in het bijzonder de artikelen 54 tot 67 worden vermeld, die het algemene kader vaststellen dat in België van toepassing is voor de bepaling en analyse van de relevante markten in de elektronische-communicatiesector, alsook voor de aanwijzing van de operatoren met een sterke machtspositie op die markten en het opleggen van de verplichtingen die bedoeld zijn om te zorgen voor daadwerkelijke concurrentie op die markten. De bevoegdheid van het Instituut wordt beschreven in artikel 40/9:

§ 1. Binnen het kader van het uitoefenen van zijn bevoegdheden treft het Instituut alle passende maatregelen om de in §§ 2 tot 4 genoemde doelstellingen te verwezenlijken. De maatregelen worden op de aard van het vastgestelde probleem gebaseerd, proportioneel toegepast en gerechtvaardigd. Ze dienen in evenredigheid te zijn met die doelstellingen, leven de beginselen van objectiviteit, transparantie, niet-discriminatie en technologische neutraliteit na, en dragen bij tot het bevorderen van culturele en taalkundige verscheidenheid en het pluralisme in de media.

1.1.3 Beginselen van het Europese regelgevingskader

- 28 Om een daadwerkelijke concurrentie op de elektronische-communicatiemarkten te bewerkstelligen, verplicht het Europese regelgevingskader de lidstaten om verplichtingen op te leggen aan de elektronische-communicatieoperatoren met een sterke machtspositie op een relevante markt. Het begrip "sterke machtspositie" is equivalent aan het begrip "machtspositie" in het mededingingsrecht. De Kaderrichtlijn heeft een procedure ingevoerd voor marktdefinitie en een procedure voor marktanalyse naar het voorbeeld van het mededingingsrecht. Die procedures worden door elke nationale regelgevende instantie (NRI) uitgevoerd met betrokkenheid van de Europese Commissie en van de NRI's van de overige lidstaten.^{fn}
- 29 Artikel 15 van de Kaderrichtlijn bepaalt: "Na openbare raadpleging en overleg met de nationale regelgevende instanties neemt de Commissie een aanbeveling aan inzake relevante markten voor producten en diensten [...]". De aanbeveling vermeldt "de markten voor producten en diensten in de sector elektronische communicatie waarvan de kenmerken zodanig kunnen zijn dat het opleggen van wettelijke verplichtingen als beschreven in de bijzondere richtlijnen gerechtvaardigd kan zijn".
- 30 Overeenkomstig artikel 15 heeft de Europese Commissie in 2003 de "aanbeveling inzake relevante markten voor producten en diensten" aangenomen.³ Daarin worden de markten geïdentificeerd die tot de elektronische-communicatiesector behoren en die krachtens het nieuwe regelgevingskader aan regulering ex ante kunnen worden onderworpen. Er worden zeven elektronische-communicatiemarkten op retailniveau en elf elektronische-communicatiemarkten op wholesale-niveau opgesomd die door de NRI's kunnen worden gereguleerd. Die relevante markten zijn door de Europese Commissie vastgesteld op basis van Bijlage I bij de Kaderrichtlijn, die de relevante markten aangeeft die in de eerste aanbeveling moeten worden vermeld. Een tweede Aanbeveling is aangenomen op 17 december 2007.
- 31 Artikel 16 van de Kaderrichtlijn⁴ schrijft nog voor: "Zo spoedig mogelijk na de aanneming van de Aanbeveling of een bijwerking daarvan voeren de nationale regelgevende instanties, zoveel mogelijk [...] een analyse van de relevante markten uit." Dat artikel is omgezet in artikel 54 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie.

³ Aanbeveling van de EC van 11 februari 2003, blz. 45.

⁴ Zie art. 16 van de Kaderrichtlijn, op. cit.

- 32 De Kaderrichtlijn erkent dat de nationale marktomstandigheden de overname van de marktdefinities die in de aanbeveling vermeld staan onaangepast kunnen maken: in dat geval moeten die worden uitgebreid of ingeperkt.⁵ De Europese Commissie overweegt de mogelijkheid waarbij de nationale context de NRI's ertoe kan aanzetten bijkomende relevante markten te identificeren of een fijnere indeling te maken van bepaalde relevante markten.
- 33 Om een kader te scheppen voor de uitvoering van de aanbeveling door de NRI's voorziet de Kaderrichtlijn in de aanneming door de Europese Commissie van "richtsnoeren voor marktanalyse en de beoordeling van aanmerkelijke marktmacht" (hierna "de richtsnoeren" te noemen), wat de Europese Commissie in 2002 gedaan heeft.⁶ De richtsnoeren herinneren aan de methodologische principes die van toepassing zijn op de marktdefinitie, de marktanalyse en de vaststelling van correctiemaatregelen. Daar wordt ook bepaald dat de NRI's een prospectieve en dynamische marktanalyse moeten verrichten.⁷ Daarbij herinnert de aanbeveling aan het volgende: "Regelgeving *ex ante* richt zich op een gebrek aan daadwerkelijke mededinging waarvan verwacht kan worden dat deze een bepaalde periode voortduurt. De voor de definitie en vaststelling van markten vastgestelde periode ten behoeve van deze aanbeveling dient dan ook evenredig te zijn met de periode gedurende welke correctiemaatregelen die gebaseerd zijn op *ex ante* regelgeving naar waarschijnlijkheid zullen worden opgelegd. Deze periode kan afhankelijk zijn van de vraag of een bestaande verplichting wordt gehandhaafd of herzien, dan wel of een nieuwe verplichting wordt opgelegd.⁸ Op grond van die bepalingen zijn de door het BIPT verrichte marktdefinities en -analyses gebaseerd op een periode van drie jaar. Artikel 40/11, § 1, van de Belgische wet van 30 maart 1995 legt aan het Instituut de verplichting op om "op gezette tijden" een marktanalyse uit te voeren zonder een bijzondere termijn te preciseren. De richtsnoeren van de Commissie betreffende de marktanalyse (2002/C 165/03) bepalen dat de NRI's rekening moeten houden met de op redelijke termijn te verwachten marktontwikkelingen en dat die termijn moet worden gekozen op basis van de specifieke kenmerken van de markt en het vermoedelijke tijdstip van de analyse van de betrokken markt door de NRI's. De markt van de elektronische communicatie maakt een snelle ontwikkeling door. Het Instituut is nochtans van oordeel dat een analysetermijn van minder dan drie jaar niet te verenigen zou zijn met de taken van het Instituut krachtens artikel 6 van de Belgische wet betreffende de elektronische communicatie. Om hun investeringen te kunnen plannen hebben alle marktspelers behoefte aan reglementaire voorwaarden die stabiel zijn in de tijd. Die behoefte aan stabiliteit moet in evenwicht worden gebracht met de behoefte om de marktontwikkelingen te begeleiden, en met name om de reguleringen *ex ante* in te trekken zodra zij niet langer noodzakelijk zijn. Het Instituut moet ook rekening houden met de tijd die nodig is voor de analyse zelf: het verzamelen en analyseren van gegevens, het opstellen van ontwerpbesluiten, de openbare raadpleging, het raadplegen van de Raad voor de Mededinging, het raadplegen van de Europese Commissie. Ten slotte zal de volgende marktanalyse

⁵ Zie artikel 15.3 van de Kaderrichtlijn.

⁶ Richtsnoeren van de Commissie voor de marktanalyse en de beoordeling van aanmerkelijke marktmacht in het bestek van het gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische communicatienetwerken en -diensten (2002/C 165/03), PB C 165/6 van 11/07/2002, blz. 6.

⁷ Zie pt 26 van de richtsnoeren, op. cit.

⁸ Zie voetnoot 17 van de toelichting bij de aanbeveling.

rekening moeten houden met de impact op de markt van de correctiemaatregelen die werden ingesteld bij de eerste marktanalyse. Een termijn van drie jaar lijkt de tijdspanne te zijn die die vereisten het beste met elkaar verzoent.

- 34 Het BIPT onderstreept dat correctiemaatregelen met een termijn van drie jaar het Instituut niet beletten om tussentijdse schikkingen te treffen, met name om het tariefniveau van bepaalde wholesale-verrichtingen aan te passen om beter rekening te houden met de ontwikkeling van de concurrentie.
- 35 Het BIPT behoudt zich bovendien het recht voor om de analyseperiode van drie jaar in te korten indien de concurrentievoorwaarden in de elektronische-communicatiesector veranderen. Indien zich tijdens de analyseperiode marktveranderingen zouden voordoen die zo significant zijn dat ze de economische of juridische grondslagen van de genomen besluiten op losse schroeven zouden zetten, zou het Instituut zijn besluit opnieuw moeten beoordelen. Daartoe zal het Instituut de markt monitoren. Artikel 54 van de wet preciseert overigens dat het Instituut de relevante markten bepaalt na elke publicatie door de Commissie van haar aanbeveling over de relevante producten- en dienstenmarkten en op gezette tijden. Artikel 55 onderstreept nogmaals dat een analyse van die markten zo snel mogelijk moet worden uitgevoerd na het aannemen of reviseren van die aanbeveling.

1.2 Methode voor de definitie van de relevante markten

- 36 In dit deel worden de stappen voorgesteld die het BIPT heeft ondernomen om de relevante elektronische-communicatiemarkten te definiëren. Het heeft niet tot doel om de richtsnoeren van de Europese Commissie, noch de aanbeveling over de relevante markten, noch het communautaire mededingingsrecht op algemene wijze te vervangen.

1.2.1 Definitie van de relevante markten

- 37 Alvorens de ondernemingen met een sterke machtspositie te identificeren, moet het BIPT de relevante producten- of dienstenmarkten en de relevante geografische markten bepalen.
- 38 Volgens de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (EHvJ) omvat de relevante markt voor een product of dienst alle producten of diensten die daarmee substitueerbaar of *voldoende* uitwisselbaar zijn, niet alleen op grond van hun objectieve kenmerken, waardoor ze bijzonder geschikt zijn om in een constante behoefte van de consumenten te voorzien, de prijs of bedoelde toepassing ervan, maar ook op grond van de concurrentievoorwaarden

en/of de structuur van vraag en aanbod op de betrokken markt.⁹ Het EHvJ is integendeel van mening dat producten of diensten die alleen in *beperkte of relatief beperkte* mate onderling uitwisselbaar zijn, niet tot dezelfde markt behoren.¹⁰

- 39 Om de relevante markten te definiëren, worden de criteria van substitueerbaarheid aan de aanbod- en vraagzijde gehanteerd. Substitueerbaarheid aan de vraagzijde is een maat voor de bereidheid van de consument om de betrokken dienst of het betrokken product te vervangen door andere diensten of producten, terwijl substitueerbaarheid aan de aanbodzijde aangeeft in hoeverre andere leveranciers dan die welke de betrokken producten of diensten aanbieden, bereid zijn hun productlijn op de zeer korte tot korte termijn om te schakelen dan wel de betrokken producten of diensten kunnen aanbieden zonder aanzienlijke extra kosten. In het kader van markt 18 dient de substitueerbaarheid te worden gedefinieerd volgens de mogelijkheid voor de eindgebruiker om te veranderen van operator teneinde het aanbod van de omroepdienstenleverancier te kunnen genieten, met andere woorden de substitueerbaarheid van het aanbod op het niveau van de overeenstemmende retailmarkt.
- 40 Er moet worden verduidelijkt dat het EHvJ in de segmentering van de productmarkten een groter belang hecht aan de bepaling van de substitueerbaarheid aan de vraagzijde dan aan de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde.
- 41 Om de substitueerbaarheid aan de vraag- en aan de aanbodzijde te bepalen, kan men, indien dit gepast is, gebruikmaken van de test van de hypothetische monopolist.¹¹ Het principe van die test bestaat erin de markt te beschouwen als een dienst of een geheel van diensten, waarin een hypothetische onderneming haar winsten wil maximaliseren. Die onderneming wordt geacht vrijgesteld te zijn van elke prijsregulering en ze is de enige leverancier van de dienst of groep diensten in kwestie. Die hypothetische prijsverhoging staat ook bekend als de test inzake een "relatieve prijsstijging" of SSNIP-test (*small significant non-transitory increase in price*). Het gaat over het algemeen om een verhoging van ongeveer 5 tot 10% gedurende een periode van een jaar. De SSNIP-test is nuttig als leidraad bij de analyse, maar kan niet worden gebruikt als een algemene procedure voor marktdefinitie.

⁹ Zie bijvoorbeeld: Zaak nr. C-333/94 P, Tetra Pak tegen de Commissie, Jurispr. 1996, blz. I-5951, r.o. 13; zaak nr. 31/80, L'Oréal, Jurispr. 1980, blz. 3775, r.o. 25; zaak nr. 322/81, Michelin tegen de Commissie, Jurispr. 1983, blz. 3461, r.o. 37; zaak nr. C-62/86, AkzoChemie tegen de Commissie, Jurispr. 1991, blz. I-3359.

¹⁰ Zie bijvoorbeeld: Zaak nr. C-333/94 P, Tetra Pak tegen de Commissie, Jurispr. 1996, blz. I-5951, r.o. 13; zaak nr. 66/86, Ahmed Saeed, Jurispr. 1989, blz. 803, r.o. 39-40; zaak United Brands tegen de Commissie, Jurispr. 1978, blz. 207, r.o. 22, 29 en 12.

¹¹ Dit is de aanpak die de EC in haar richtsnoeren aanbeveelt (punt 40).

1.2.1.1 *Substitueerbaarheid aan de vraagzijde*

- 42 In verband met de substitueerbaarheid aan de vraagzijde moet een niet-beperkende lijst van de voornaamste criteria worden aangelegd. Het is niet verplicht om al die criteria te gebruiken voor elk geval. Die criteria zijn:
- 42.1 **De technische karakteristieken van een product of een dienst** zullen systematisch als eerste worden bestudeerd, omdat ze feitelijk (d.i. objectief) de eigenschappen van de producten bepalen.
 - 42.2 **Het gebruik van een product of van een dienst door een gebruiker** is centraal omdat de uitwisselbaarheid van de producten in grote mate afhankelijk is van het gebruik ervan en van de verwachtingen van de gebruikers. Zo kunnen producten met verschillende karakteristieken maar die op dezelfde manier worden gebruikt, worden beschouwd als substitueerbaar aan de vraagzijde. Omgekeerd is het mogelijk dat producten die qua karakteristieken soortgelijk zijn, maar die niet op dezelfde manier worden gebruikt, niet tot dezelfde markt behoren.
 - 42.3 **De tarifiering van een product of van een dienst.** Hoewel dit element op zichzelf niet doorslaggevend is om tot de substitueerbaarheid aan de vraagzijde te besluiten, vormt een aanzienlijk en duurzaam prijsverschil tussen verschillende producten een aanwijzing van de niet-substitueerbaarheid en dus van het feit dat ze niet tot dezelfde markt horen.
- 43 De hierboven vermelde criteria zijn niet limitatief. Indien relevant mogen andere criteria worden gehanteerd, zoals de regulerende omgeving, de gebruikte normen, de perceptie van het merk van een product bij de eindgebruikers.
- 44 Ten laatste kan worden opgemerkt dat de elektronische-communicatiesector wordt gekenmerkt door snelle technologische ontwikkelingen die verschijnselen van technologische migratie vanwege de gebruikers impliceren. In de sector van de retailinternettoegang bijvoorbeeld kan een migratie van de eindgebruikers worden vastgesteld van aanbiedingen met lage snelheid naar snelle aanbiedingen. Een dergelijk fenomeen is niet noodzakelijk een teken van een substitueerbaarheid aan de vraagzijde. Zo'n technologische migratie is unidirectioneel en is niet (of in geringe mate) ingegeven door tariefschommelingen van het "SSNIP"-type. De reden ligt voornamelijk in de extra diensten die via de nieuwe technologie worden geboden.

1.2.1.2 *Substitueerbaarheid aan de aanbodzijde*

- 45 De substitutie aan de aanbodzijde maakt het mogelijk "rekening [te] houden met de waarschijnlijkheid dat ondernemingen die momenteel niet actief zijn op de relevante productmarkt, toch besluiten tot de markt toe te treden, binnen een redelijk tijdsbestek". De jurisprudentie in de Gemeenschap¹² en de beschikkingenpraktijk van

¹² Zie Zaak nr. IV/M126. Zo ook in de beschikking Accor/Wagon-lit, herinnert de EC eraan "anders dan Accor meent, omvat de relevante markt niet de collectieve maaltijdverzorging in eigen beheer. Wanneer een bedrijf of een overheidsdienst in eigen

de Europese Commissie¹³ nemen de eigen levering niet op in de definitie van de relevante markten, d.i. de productie door een onderneming van een intermediair goed voor eigen gebruik. Anderzijds geldt ook: "Louter hypothetische substitutie aan de aanbodzijde volstaat niet om de markt af te bakenen".¹⁴ De NRI's moeten rekening houden met de volgende elementen:

- 45.1 De totale kosten van de overschakeling van de productie op het desbetreffende product zijn relatief te verwaarlozen.
 - 45.2 Het feit dat een rivaliserende onderneming een deel van de productiemiddelen bezit die nodig zijn om een bepaalde dienst te leveren, is evenwel niet relevant indien aanmerkelijke aanvullende investeringen nodig zijn om de desbetreffende dienst op te markt te brengen en op rendabele wijze aan te bieden.¹⁵
 - 45.3 De NRI's moeten nagaan of een bepaalde leverancier zijn productieapparaat ook daadwerkelijk zou gebruiken of aanpassen om het betrokken product te vervaardigen of de betrokken dienst aan te bieden (bijv. of het gebruik van hun capaciteit vastligt op grond van langlopende leveringsovereenkomsten, enz.).
- 46 Om een te doorgedreven segmentering van de markten te voorkomen neemt de Europese Commissie soms een ruimere betekenis aan van de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde. In die gevallen kijkt de Europese Commissie alleen het vermogen van een onderneming om haar productieapparaat aan te passen om een dienst te verstrekken. Indien de wijziging van het productiemiddel geen investeringen vergt, noch aanzienlijke termijnen, integreert de Europese Commissie in een en dezelfde markt producten A en producten B die aan de vraagzijde niet substitueerbaar zouden zijn. Die benadering is relevant voor de markten waarop dezelfde concurrentievoorwaarden gelden (zelfde drempels bij het betreden van de markt, zelfde operatoren, zelfde operator in machtspositie, zelfde vooruitzichten inzake evolutie).¹⁶ Een te doorgedreven segmentering zou door technologische vernieuwingen snel op losse schroeven kunnen worden gezet. De afbakening van relevante markten belet het de regulator niet om binnen die markten gedifferentieerde

beheer een kantine openhoudt, is er geen sprake van aanbidding van een dienst op de markt van de maaltijdverzorging. Dit vormt geen alternatief voor potentiële afnemers van op dit gebied door derden verstrekte diensten".

¹³ Zie punt 98 van de Mededeling van de EC van 13 oktober 2000: richtsnoeren inzake verticale beperkingen (COM (2000/C 291/01)). Publicatieblad C291 van 13.10.2000: "De in-house-productie, d.w.z. de productie van een intermediair product voor eigen gebruik, kan van groot belang zijn bij een onderzoek uit het oogpunt van de mededinging, als een van de bronnen van concurrentie of om de marktpositie van een onderneming duidelijker te bepalen. Met het oog op de marktbeoordeling en de berekening van het marktaandeel zal de in-house-productie echter niet worden meegeteld bij intermediaire goederen en diensten".

¹⁴ Richtsnoeren van de Commissie voor de marktanalyse en de beoordeling van aanmerkelijke marktmacht in het bestek van het gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische communicatienetwerken en -diensten (2002/C 165/03), PB C 165/6 van 11/07/2002, blz. 6.

¹⁵ Zie ook zaak nr. C-333/94, Tetra Pak tegen de EC, aangehaald arrest, r.o. 19. Zoals hierboven vermeld dienen de noodzakelijke investeringen ook binnen een redelijk tijdsbestek te worden gedaan.

¹⁶ Voor een toepassing van dat principe in de context van het nieuwe regelgevingskader, zie advies nr. 05-A-05 van de Franse mededingingsraad van 16 februari 2005, § 19.

regulerende maatregelen aan te nemen. De regulator moet zich dus vragen stellen over het uiteindelijke nut van een fijne segmentering van de markt.

- 47 In de segmentering van de productmarkten hecht het EHvJ een groter belang aan de bepaling van de substitueerbaarheid aan de vraagzijde dan aan de bepaling van de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde. Indien de substitutie aan de vraagzijde vaststaat, is het in de praktijk niet absoluut noodzakelijk om over te gaan tot de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde, omdat beide aanbieders al op dezelfde productmarkt zijn. Praktisch gezien zou een analyse van de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde in dat geval gewoon neerkomen op de bevestiging van de analyse van de substitueerbaarheid aan vraagzijde. In sommige gevallen zal de substitueerbaarheid aan de vraagzijde gering zijn of zelfs onbestaande. In die precieze gevallen kan het bestaan van een substitueerbaarheid aan de aanbodzijde de conclusies aan de vraagzijde ontkrachten en het dus mogelijk maken om de betrokken dienst in de relevante markt op te nemen.
- 48 Deze redenering wordt uitgewerkt in de volgende beslissingstabel.

Omstandigheden	Substitueerbaarheid aan de vraagzijde tussen A en B	ja	nee	nee
	Substitueerbaarheid aan de aanbodzijde tussen A en B	-	ja	nee
Resultaat	A en B in eenzelfde markt	ja	ja	nee

Afbeelding 1.1: *Beslissingstabel betreffende de substitutie aan de vraag- en aanbodzijde.*

1.2.2 Definitie van de geografische markten

- 49 Volgens jurisprudentie van het EHvJ omvat de geografische markt het gebied waarbinnen de betrokken ondernemingen een rol spelen in het aanbod van de betrokken goederen en diensten, waarbinnen de concurrentievoorwaarden voldoende homogeen zijn en dat van aangrenzende geografische gebieden kan worden onderscheiden in het bijzonder doordat daar duidelijk afwijkende concurrentievoorwaarden heersen.¹⁷
- 50 Het EHvJ heeft herhaaldelijk geoordeeld dat voor de definitie van de geografische markt niet vereist is dat de concurrentievoorwaarden tussen de handelaars of dienstenaanbieders volstrekt homogeen zijn. Volgens het Hof volstaat het dat ze *op elkaar lijken* of *voldoende homogeen* zijn, zodat alleen zones waarin de concurrentievoorwaarden "heterogeen" zijn, niet als een uniforme markt kunnen

¹⁷ Zie bijvoorbeeld: Arrest United Brands, r.o. 44; aangehaald arrest Michelin, r.o. 26

worden beschouwd.¹⁸ Per slot van zaken gaat het om de geografische zone waarin daadwerkelijk een monopolie macht zou kunnen worden uitgeoefend, zonder te worden blootgesteld aan de concurrentie van andere aanbieders in andere geografische gebieden of aan de concurrentie van andere goederen of diensten.

- 51 Om de geografische markten te bepalen kan men de criteria van substitueerbaarheid aan de vraagzijde en de aanbodzijde hanteren in combinatie met de test van de hypothetische monopolist. In de praktijk herinnert de Europese Commissie in de richtsnoeren eraan dat de geografische limieten van een markt in de sector elektronische communicatie traditioneel worden bepaald op basis van het gebied dat door een netwerk wordt bestreken en door wettelijke en regelgevingsverplichtingen.¹⁹ Er kunnen nog andere criteria worden aangehaald die soms zijn gehanteerd in bepaalde zaken die met concurrentie te maken hebben: regelgevingskader, functies van diensten, norm (gsm bijvoorbeeld), tarifiering, handelspraktijken.

1.2.3 Verificatie of de markten kunnen worden onderworpen aan regulering ex ante

- 52 In de aanbeveling van 11 februari 2003 staat dat de regulering ex ante en het mededingingsrecht dienen te worden aangewend als bijkomende actiemiddelen om de vastgelegde doelstellingen in de elektronische-communicatiesector te bereiken en om het gebrek aan daadwerkelijke concurrentie te verhelpen, en daarnaast dat volgens een van de basisbeginselen de regulering ex ante dient te worden opgeheven indien zij niet langer nodig is.

- 53 De bovenvermelde aanbeveling voegt toe dat er twee soorten bijzondere problemen bestaan waarvoor de regulering ex ante een waardevolle aanvulling vormt op het mededingingsrecht en met name de noodzaak voor een nieuwkomer of een potentiële concurrent om toegang te hebben tot de netwerken van andere operatoren teneinde zijn klanten te kunnen dienen en het feit dat de levering in de concurrentievoorwaarden ook afhangt van de onderhandeling voor interconnectie met andere netwerken om de onontbeerlijke connectiviteit te vergemakkelijken.

- 54 Drie criteria werden geschikt geacht om de relevante markten aan te wijzen. Die criteria samen stellen dat: het volstaat dat een van de voorwaarden niet vervuld werd om een negatieve test te krijgen, met als gevolg dus dat de markt niet ex ante dient te worden gereguleerd. Deze criteria volgen hieronder.

- 54.1 Het eerste criterium bestaat erin te bepalen of voor een markt hoge toegangsbelemmeringen die niet van voorbijgaande aard zijn, bestaan: er

¹⁸ Zie bijvoorbeeld: Deutsche Bahn tegen de Commissie, aangehaald arrest, r.o. 92; zaak nr. T-139/98 AAMS tegen de Commissie, r.o. 39, nog niet gepubliceerd in de Jurispr.

¹⁹ Zie Beschikking 1999/573/EG van de Commissie van 20 mei 1999, inzake een procedure op grond van artikel 81 van het EG-Verdrag (Zaak nr. IV/36.592 - Cégétel + 4), PB nr. L 218 van 18/08/1999, blz. 0014-0023.

kunnen twee soorten belemmering worden onderscheiden: structurele en wettelijke of regelgevende.

54.2 Het tweede criterium bestaat erin te bepalen of de kenmerken van een markt een ontwikkeling naar een toestand van daadwerkelijke concurrentie laten vermoeden; dit betreft een dynamisch criterium dat rekening houdt met een bepaald aantal structurele aspecten en gedragsaspecten, die alles welbeschouwd, het mogelijk maken om te weten of de markt, voor de beoogde periode, tekenen vertoont die de oplegging van verplichtingen ex ante kunnen rechtvaardigen; een typisch voorbeeld is een markt waar een beperkt – maar voldoende – aantal ondernemingen met uiteenlopende kostenstructuren te maken heeft met een prijselastische vraag vanuit de markt; om te bepalen of een markt deze kenmerken bezit, dient er rekening te worden gehouden met de ontwikkeling in het verleden, de huidige situatie en ook de toekomst voor zover dit gebeurt binnen precieze tijdslijnen (die overeenstemmen met het interval tussen de herzieningen door de NRI's) en niet als een theoretische speculatie.

54.3 Het derde criterium beoogt een afdoende doeltreffendheid van het mededingingsrecht in se (zonder regulering ex ante), rekening houdend met de eigenschappen van de elektronische-communicatiesector.

1.3 Methode voor de analyse van de relevante markten

55 In dit deel worden de stappen voorgesteld die het BIPT heeft ondernomen om de relevante elektronische-communicatiemarkten te analyseren. Het heeft niet tot doel om de richtsnoeren van de Europese Commissie, noch de aanbeveling over de relevante markten, noch het communautaire mededingingsrecht op algemene wijze te vervangen.

1.3.1 Algemene principes

56 De analyse van de markten heeft tot doel de ondernemingen met een sterke machtspositie te identificeren op de bestudeerde markten.

1.3.1.1 *Individuele machtspositie*

57 In artikel 14 van de Kaderrichtlijn staat: "Een onderneming wordt geacht een aanmerkelijke marktmacht te hebben, wanneer zij, alleen of samen met andere, een aan machtspositie gelijkwaardige positie, dit wil zeggen een economische kracht bezit die haar in staat stelt zich in belangrijke mate onafhankelijk van haar concurrenten, klanten en uiteindelijk consumenten te gedragen."

58 Artikel 14.3 van de Kaderrichtlijn verduidelijkt: "Wanneer een onderneming aanmerkelijke marktmacht op een specifieke markt bezit, kan zij ook worden aangemerkt als onderneming met een aanmerkelijke marktmacht op een nauw verwante markt als de koppelingen tussen beide markten van dien aard zijn dat de

marktmacht op de ene markt op de andere markt zo kan worden gebruikt dat de marktmacht van de onderneming wordt vergroot."

- 59 Bij een beoordeling *ex ante* wordt marktmacht afgemeten aan de macht die de betrokken onderneming heeft om "prijzen te verhogen door de productie te beperken zonder een aanzienlijk verlies van verkopen of inkomsten".²⁰
- 60 Voor de identificatie van een onderneming die over een sterke machtspositie op de markt beschikt, is de meting van de marktaandelen een fundamenteel element, maar het is niet doorslaggevend, noch toereikend. In verband hiermee wijzen de richtsnoeren van de Europese Commissie op verscheidene principes:
- 60.1 Ondernemingen met een marktaandeel van maximaal 25% hebben waarschijnlijk geen individuele machtspositie op de betrokken markt.
- 60.2 Ondernemingen met een marktaandeel van meer dan 40% hebben waarschijnlijk een machtspositie.
- 60.3 Uitzonderlijke omstandigheden daargelaten, is het zeker dat ondernemingen met een marktaandeel van meer dan 50% een machtspositie hebben.
- 61 Ter aanvulling van de berekening van het marktaandeel wordt in de richtsnoeren ook een opsomming gegeven van verschillende criteria aan de hand waarvan het huidige niveau van concurrentie en de ontwikkeling ervan gedurende de periode van de analyse kan worden gemeten:
- 61.1 de totale omvang van de onderneming;
- 61.2 de controle over niet gemakkelijk te dupliceren infrastructuur;
- 61.3 de technologische voorsprong of superioriteit;
- 61.4 het ontbreken van kopersmacht die een tegenwicht kan vormen;
- 61.5 gemakkelijke of bevoorrechte toegang tot kapitaalmarkten/financiële middelen;
- 61.6 product-/dienstendiversificatie (bijv. bundeling van producten of diensten);
- 61.7 schaalvoordelen;
- 61.8 breedtevoordelen;
- 61.9 verticale integratie;
- 61.10 een sterk ontwikkeld distributie- en verkoopnetwerk;

²⁰ Zie pt. 73 van de richtsnoeren, op. cit.

- 61.11 het ontbreken van potentiële concurrentie;
 - 61.12 grenzen aan de expansie.
- 62 Deze lijst is niet volledig, noch cumulatief. Alleen de combinatie van verschillende criteria vormt een doorslaggevend element bij de bepaling van de sterke machtspositie.
- 63 De sterke machtspositie kan worden beperkt door:
- 63.1 lage drempels voor het betreden van de markt;
 - 63.2 potentiële concurrenten. Een NRI moet dus ook de vraag stellen in hoeverre het waarschijnlijk is dat ondernemingen die momenteel niet actief zijn op de relevante productmarkt, op middellange termijn kunnen besluiten tot die markt toe te treden, na een kleine, maar significante, duurzame prijsverhoging. De analyse op middellange termijn onderscheidt zich dus van de analyse van de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde bij de definitie van de markten, hetgeen een analyse op korte termijn impliceert.

1.3.1.2 Collectieve machtspositie

- 64 De Kaderrichtlijn bepaalt dat wanneer de NRI's beoordelen of twee of meer ondernemingen gezamenlijk een machtspositie op de markt innemen, zij meer in het bijzonder de communautaire wetgeving dienen in acht te nemen en zich zeer zorgvuldig aan de richtsnoeren moeten houden.
- 65 Van twee of meer ondernemingen kan worden geconstateerd dat zij een gezamenlijke machtspositie hebben ook al zijn er geen structurele of andere banden tussen hen. De gezamenlijke machtspositie kan worden vastgesteld op een markt waarvan de structuur gecoördineerde effecten bevordert.
- 66 Bijlage II bij de Kaderrichtlijn bevat bovendien een onvolledige lijst van niet-cumulatieve criteria om te oordelen over een gezamenlijke machtspositie: een volgroeide markt, stagnerende of matige groei aan de vraagzijde, geringe elasticiteit van de vraag, een homogeen product, vergelijkbare kostenstructuren, vergelijkbare marktaandelen, het ontbreken van technische innovatie, volgroeide technologie, geen overcapaciteit, hoge drempels bij het betreden van de markt, geen tegenwicht aan de koperszijde, geen potentiële concurrentie, verschillende informele of andersoortige banden tussen de betrokken ondernemingen, vergeldingsmechanismen, het geheel ontbreken van of weinig ruimte voor prijsconcurrentie.

1.3.1.3 *Prospectieve analyse*

- 67 Volgens de Kaderrichtlijn moet bij een analyse van daadwerkelijke mededinging onder meer worden bestudeerd of de markt in de toekomst concurrerend zal zijn en dus of een eventueel gebrek aan daadwerkelijke concurrentie blijvend is.²¹ Toen de Europese Commissie de lijst opstelde van de 18 markten in de Aanbeveling van 11 februari 2003 over de relevante markten, heeft zij ook een prospectieve analyse toegepast. De drie criteria waarvan de Europese Commissie gebruik heeft gemaakt (hoge toegangsbelemmeringen die niet van voorbijgaande aard zijn, het dynamische karakter van de markt, mogelijkheid van het mededingingsrecht om op zichzelf daadwerkelijke concurrentie op de markt in te voeren) vergen immers een prospectieve analyse.
- 68 Daarbij is het de vraag of ook de NRI's die criteria moeten gebruiken om hun marktanalyse te verrichten, d.i. de bepaling van de operatoren met een sterke machtspositie.
- 69 Voor zover in de toelichting bij de aanbeveling wordt bepaald: "De Europese Commissie verwacht dat nationale regelgevende instanties dezelfde basiscriteria en -principes volgen bij het vaststellen van andere markten dan die welke in deze aanbeveling worden genoemd"²², moet het antwoord negatief zijn.

1.3.2 **Structuur van de marktanalyses**

- 70 De marktanalyses zijn als volgt gestructureerd:

1.3.2.1 ***Voornaamste factoren die de markt structureren***

- 71 Dit deel stelt de voornaamste, in essentie kwantitatieve, factoren voor die de bestudeerde markt kenmerken. Men onderscheidt met name de volgende elementen:
- 71.1 de marktaandelen
 - 71.2 de concentratie.
- 72 De conclusie van dit deel zal uitwijzen of er in dit stadium een vermoeden kan zijn van sterke machtspositie van een of meer marktspelers. In die conclusie zullen niet noodzakelijk alle hierboven vermelde criteria vervat zitten maar het besluit zal wel

²¹ Zie cons. 27 van de "Kaderrichtlijn" op. cit.

²² Zie blz. 13 van de toelichting bij de aanbeveling over de relevante markten.

gericht zijn op die criteria die het BIPT nodig acht om zijn conclusie te vormen (bijvoorbeeld het bestaan van grote marktaandeelen).

1.3.2.2 Andere factoren die de concurrentie op de markt beïnvloeden

1.3.2.2.1 Analyse van de individuele machtspositie

- 73 Dit deel behandelt de in essentie kwalitatieve factoren aan de hand waarvan het concurrentiepeil op de markt kan worden gemeten. We onderscheiden twee hoofdcategorieën van factoren waarmee het concurrentiepeil op de markt kan worden geanalyseerd:
- 74 De drempels voor de toegang en/of expansie zijn alle factoren die de ontwikkeling van de markspelers kunnen ontmoedigen. Van die factoren kunnen de in de richtsnoeren vermelde criteria worden bestudeerd die het meest relevant zijn, afhankelijk van de bestudeerde markten (zie deel 54.3). Het feit dat er geen of nauwelijks toegangsdrempels zijn, verhoogt de kans dat operatoren de markt betreden of zich daar ontwikkelen en beperkt op die manier de mogelijkheid van een actieve operator om op de markt een sterke machtspositie uit te oefenen.
- 75 De kopersmacht geeft de mogelijkheid van de kopers weer om over het aanbod van de leveranciers te onderhandelen. Een sterke kopersmacht zal als "natuurlijk" gevolg hebben dat het aanbod wordt aangepast aan de vraag en dat de ontwikkeling van daadwerkelijke concurrentie wordt aangemoedigd, terwijl het ontbreken van kopersmacht ertoe zal leiden dat de verhouding tussen aanbod en vraag uit balans geraakt.
- 76 Bij de marktanalyse zullen de hierboven vermelde criteria worden bestudeerd met als doel na te gaan of ze het vermoeden van sterke machtspositie (of concurrentievoordeel) dat in het vorige deel is vastgesteld, bevestigen of ontkrachten. Afhankelijk van de bestudeerde markten zijn sommige criteria niet relevant voor de analyse en worden die niet bestudeerd.

1.3.2.2.2 Analyse van de collectieve machtspositie

- 77 Dit deel behandelt, indien dat relevant is, rekening houdende met de conclusies van de voorgaande analyses, de in essentie kwalitatieve factoren aan de hand waarvan kan worden bepaald of twee of meer ondernemingen gezamenlijk een machtspositie innemen op de markt. Dan zullen de criteria die het meest relevant worden geacht en die vermeld staan in de Kaderrichtlijn (zie hierboven), worden bestudeerd.

1.3.2.3 Prospectieve marktanalyse en technologische ontwikkelingen

- 78 De conclusies van de voorgaande analyses zullen worden bestudeerd in het licht van de ontwikkelingen die in de loop van de analyseperiode op de markt worden verwacht.

- 79 Op grond van alle analyses samen zal het BIPT concluderen of er al dan niet daadwerkelijke concurrentie op die markt bestaat. Indien het BIPT concludeert dat er geen daadwerkelijke concurrentie is, zal het de ondernemingen aanwijzen die individueel of gezamenlijk op die markt een sterke machtspositie bekleden.

1.4 Methode voor het opleggen van gepaste correctiemaatregelen

- 80 In dit deel worden de stappen voorgesteld die het BIPT heeft ondernomen om de gepaste correctiemaatregelen op te leggen in het kader van de analyse van de relevante elektronische-communicatiemarkten. Het heeft niet tot doel om de richtsnoeren van de Europese Commissie, noch de aanbeveling over de relevante markten, noch het communautaire mededingingsrecht op algemene wijze te vervangen.
- 81 Wanneer een onderneming over een sterke machtspositie beschikt op een retailmarkt of op een wholesale-markt, moet de NRI ten minste een verplichting toepassen. Op de wholesale-markten kunnen de NRI's de correctiemaatregelen opleggen waarin de Toegangsrichtlijn voorziet. Op de retailmarkten moeten de NRI's de voorkeur geven aan de correctiemaatregelen van de Toegangsrichtlijn. Indien de NRI denkt dat die maatregelen niet voldoende zijn om de doelstellingen van het nieuwe regelgevingskader te halen, kan ze alsnog verplichtingen opleggen waarin artikel 17 van de Universeledienstrichtlijn voorziet.
- 82 Wanneer uit de analyse echter blijkt dat er op de markt sprake is van daadwerkelijke concurrentie, gelden de verplichtingen bedoeld in artikel 40/11, §§ 7 - 12 van de wet van 30 maart 1995 betreffende de elektronische-communicatienetwerken en -diensten en de uitoefening van omroepactiviteiten in het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- 83 Bij de selectie van de maatregelen die worden opgelegd aan de operatoren met een sterke machtspositie, probeert het Instituut overeenkomstig de nationale en Gemeenschapswetgeving, en inzonderheid de artikelen 40/9, § 1, van de wet van 30 maart 1995, artikel 8 van de Kaderrichtlijn en artikel 8(4) van de Toegangsrichtlijn, de correctiemaatregelen te identificeren ten opzichte van de doelstellingen van het nieuwe regelgevingskader. Het Instituut zorgt er in het bijzonder voor dat de voorgestelde correctiemaatregelen gerechtvaardigd zijn en in verhouding staan tot de doelstellingen en tot de geïdentificeerde problemen op de markt. Daartoe zal het Instituut de correctiemaatregelen kiezen die het nodig en toereikend acht om het of de streefdoelen te halen, zonder verder te gaan dan wat strikt noodzakelijk is om het probleem aan te pakken.
- 84 De doelstellingen van het nieuwe kader die in artikel 8 van de Kaderrichtlijn zijn opgesomd en overgenomen in de artikelen 40/9, §§ 2 - 4 van de wet van maart 1995 zijn:

84.1 de bevordering van de concurrentie bij de levering van elektronische-communicatienetwerken en -diensten en de bijbehorende faciliteiten en diensten²³

84.2 de ontwikkeling van de interne markt²⁴

84.3 de bevordering van de belangen van de burgers van de Europese Unie²⁵.

²³ Zie artikel 8.2 van de Kaderrichtlijn, op. cit. Volgens de Kaderrichtlijn moet deze doelstelling meer bepaald als volgt worden bereikt:

- a) zij zorgen ervoor dat de gebruikers, met inbegrip van gehandicapte gebruikers, maximaal profiteren wat betreft keuze, prijs en kwaliteit;
- b) zij zorgen ervoor dat er in de sector elektronische communicatie geen verstoring of beperking van de concurrentie is;
- c) zij moedigen efficiënte investeringen op het gebied van infrastructuur aan en steunen innovaties;
- d) zij bevorderen efficiënt gebruik en zorgen voor een efficiënt beheer van de radiofrequenties en de nummervoorraad.

²⁴ Volgens de Kaderrichtlijn moeten de NRI's dat doel bereiken op de volgende wijze:

- a) zij heffen resterende belemmeringen op voor het aanbieden van elektronische-communicatienetwerken, bijbehorende faciliteiten en diensten en elektronische-communicatiediensten op Europees niveau;
- b) zij moedigen het opzetten en ontwikkelen van trans-Europese netwerken en de interoperabiliteit van pan-Europese diensten aan en eind-tot-eind connectiviteit;
- c) zij zorgen ervoor dat er in vergelijkbare omstandigheden geen verschil in behandeling is van ondernemingen die elektronische-communicatienetwerken en -diensten aanbieden;
- d) zij werken met elkaar en met de Commissie op transparante wijze samen om de ontwikkeling van een consistente regelgevende praktijk en de consistente toepassing van deze richtlijn en van de bijzondere richtlijnen te waarborgen.

²⁵ Volgens de Kaderrichtlijn moeten de NRI's dat doel bereiken op de volgende wijze:

- a) zij waarborgen dat alle burgers toegang hebben tot een universele dienst als omschreven in Richtlijn 2002/22/EG (universeledienstrichtlijn);
- b) zij waarborgen de consument een hoog niveau van bescherming bij zijn transacties met leveranciers, met name door ervoor te zorgen dat er eenvoudige en goedkope geschillenprocedures beschikbaar zijn die worden toegepast door een van de betrokken partijen onafhankelijke instantie;
- c) zij dragen bij tot het waarborgen van een hoog niveau van bescherming van persoonsgegevens en de persoonlijke levenssfeer;
- d) zij bevorderen de verstrekking van duidelijke informatie, met name door te verplichten tot transparantie ten aanzien van tarieven en de voorwaarden voor het gebruik van openbare elektronische-communicatiediensten;
- e) zij schenken aandacht aan de behoeften van specifieke maatschappelijke groepen, met name gehandicapte gebruikers; en
- f) zij waarborgen de integriteit en de veiligheid van de openbare communicatienetwerken.

85 Om die doelstellingen te bereiken, mogen de NRI's strengere of minder strenge verplichtingen opleggen²⁶. Wanneer een markt concurrerend is, worden de verplichtingen van de Toegangsrichtlijn of de Universeledienstrichtlijn door een NRI niet opgelegd, noch gehandhaafd²⁷. Wanneer een markt niet concurrerend is, moet een NRI ten minste één regelgevende verplichting opleggen. Indien de NRI dit noodzakelijk acht, kan ze die verplichtingen ook aanpassen of nieuwe verplichtingen opleggen. De mogelijkheid om extra verplichtingen op te leggen is onderworpen aan een mogelijkheid tot veto van de Europese Commissie.

1.4.1.1 Correctiemaatregelen op wholesale-niveau

86 In de artikelen 9 tot 13 van de Toegangsrichtlijn worden de normale verplichtingen opgesomd die de NRI's kunnen toepassen op een wholesale- of een retailmarkt. Het zijn:

1.4.1.1.1 Transparantie

87 Wanneer voor de operator verplichtingen inzake non-discriminatie gelden, kan de NRI van die operator eisen dat hij een referentieofferte publiceert.

1.4.1.1.2 Non-discriminatie

88 Non-discriminatie wordt omschreven als de toepassing van gelijkwaardige voorwaarden onder gelijkwaardige omstandigheden op andere ondernemingen die gelijkwaardige diensten aanbieden. Non-discriminatie wordt onder andere beoordeeld in vergelijking met de diensten, dochterondernemingen en partners van de operator met een sterke machtspositie. Ze wordt toegepast op de diensten en relevante informatie die de alternatieve operatoren nodig hebben om hun activiteit uit te oefenen.

1.4.1.1.3 Gescheiden boekhouding

89 Gescheiden boekhoudingen hebben met name betrekking op de transparantie van de groothandelsprijzen en verrekenprijzen. Het doel van gescheiden boekhoudingen is ervoor te zorgen dat het principe van de non-discriminatie wordt nageleefd en eventueel onrechtmatige kruissubsidiëring wordt voorkomen. Het model en de te hanteren methode van de gescheiden boekhouding worden nader bepaald door de NRI's.

²⁶ In de richtsnoeren wordt verduidelijkt: "Indien een onderneming al eerder is onderworpen aan verplichtingen uit hoofde van het regelgevingskader van 1998, moet de NRI, op basis van een nieuwe marktanalyse die overeenkomstig deze richtsnoeren plaatsvindt, onderzoeken of soortgelijke verplichtingen in het nieuwe regelgevingskader nog steeds op hun plaats zijn". Als van een onderneming geconstateerd wordt dat deze binnen het nieuwe regelgevingskader op een relevante markt over aanmerkelijke marktmacht beschikt, kunnen soortgelijke wettelijke verplichtingen als die welke op grond van het regelgevingskader van 1998 waren opgelegd, worden gehandhaafd."

²⁷ Zie artikel 16 van de Kaderrichtlijn, op. cit.

1.4.1.1.4 Toegang tot en gebruik van specifieke netwerkfaciliteiten

- 90 Artikel 12, § 1, van de Toegangsrichtlijn en artikel 40/11, § 10, tweede lid, van de wet van 30 maart 1995 bevatten een onvolledige lijst van verplichtingen inzake toegang. Van een operator met een sterke positie op een wholesale- of retailmarkt kan het volgende worden verlangd:
- 90.1 derden toegang verlenen tot bepaalde netwerkelementen en/of faciliteiten, met inbegrip van ontbundelde toegang tot het aansluitnetwerk;
 - 90.2 te goeder trouw onderhandelen met operatoren die verzoeken om toegang;
 - 90.3 reeds verleende toegang tot faciliteiten niet intrekken;
 - 90.4 op groothandelsbasis bepaalde diensten aanbieden voor doorverkoop door derden;
 - 90.5 open toegang verlenen tot technische interfaces, protocollen of andere kerntechnologieën die onmisbaar zijn voor de interoperabiliteit van diensten of virtuele netwerkdiensten;
 - 90.6 collocatie of andere vormen van gedeeld gebruik van faciliteiten aanbieden, inclusief gedeeld gebruik van kabelgoten, gebouwen of masten;
 - 90.7 bepaalde diensten aanbieden die nodig zijn voor de interoperabiliteit van de aan gebruikers geleverde eind-tot-einddiensten, inclusief faciliteiten voor intelligente netwerkdiensten of roaming binnen mobiele netwerken;
 - 90.8 toegang verlenen tot operationele ondersteuningssystemen of vergelijkbare softwaresystemen die nodig zijn om billijke concurrentie bij het aanbieden van diensten te waarborgen;
 - 90.9 te zorgen voor interconnectie van netwerken of netwerkfaciliteiten.
- 91 Krachtens artikel 12, § 2 van de Toegangsrichtlijn en artikel 40/11, § 10, vierde lid, van de wet van 30 maart 1995, moeten de NRI's met de volgende factoren rekening houden bij de vaststelling van de correctiemaatregelen inzake toegang:
- 91.1 de technische en economische levensvatbaarheid van het gebruik of de installatie van concurrerende faciliteiten, in het licht van het tempo van de marktontwikkeling, rekening houdend met de aard van en het soort interconnectie en toegang;
 - 91.2 de haalbaarheid van de voorgestelde toegangverlening, rekening houdend met de beschikbare capaciteit;
 - 91.3 de door de eigenaar van de faciliteit verrichte initiële investering, rekening houdend met de aan de investering verbonden risico's;
 - 91.4 de noodzaak om op lange termijn de concurrentie in stand te houden;

91.5 in voorkomend geval, ter zake geldende intellectuele-eigendomsrechten;

91.6 het verlenen van pan-Europese diensten.

1.4.1.1.5 *Prijsc controle en verplichtingen inzake het kostentoerekeningssysteem*

92 De NRI's kunnen een verplichting inzake kostenoriëntering vaststellen, maar die geldt niet automatisch. Er moet worden aangetoond dat de operator met een sterke machtspositie door het ontbreken van werkelijke concurrentie prijzen op een buitensporig hoog peil kan vaststellen of de marges kan uithollen. De NRI's moeten rekening houden met de door de operator gedane investeringen en staan toe dat hij een redelijke opbrengst verkrijgt uit zijn kapitaalbreng.

1.4.1.2 *Inwerkingtreding van de correctiemaatregelen*

93 Artikel 27 van de Kaderrichtlijn bepaalt: "De lidstaten handhaven alle verplichtingen krachtens de nationale wetgeving als bedoeld in artikel 7 van Richtlijn 2002/19/EG (Toegangsrichtlijn) en artikel 16 van Richtlijn 2002/22/EG (Universeledienstrichtlijn) totdat een nationale regelgevende instantie met betrekking tot deze verplichtingen een besluit heeft genomen overeenkomstig artikel 16 van deze richtlijn". Die bepaling is omgezet door artikel 162 van de wet betreffende de elektronische communicatie van 13 juni 2005. Het Instituut neemt zo'n besluit in het kader van de beslissing die het neemt na afloop van elke marktanalyse. Op dat ogenblik preciseert het Instituut voor elke operator die SMP-status heeft (gekregen) of het nodig is om de bestaande verplichtingen op te heffen, deze te wijzigen of nieuwe in te stellen. Het besluit van het Instituut treedt in werking op de datum vermeld in dit besluit; dit heeft uiteraard geen betrekking op de verplichtingen waarvoor in dit besluit een ander tijdschema werd opgesteld.

1.5 **Opmerking betreffende de verdeling van bevoegdheden tussen het BIPT en andere regulatoren op gemeenschapsniveau**

94 Artikel 14, 5°, van de wet van 17 januari 2003 bepaalt dat het Instituut enkel besluiten kan nemen met betrekking tot die elektronische-communicatienetwerken waarvoor de gemeenschappen eveneens bevoegd zijn nadat er omtrent de uitoefening van bevoegdheden met betrekking tot deze elektronische-communicatienetwerken een samenwerkingsakkoord met de gemeenschappen in werking is getreden. Daartegenover kan het Instituut besluiten nemen over de elektronische-communicatienetwerken waarvoor de gemeenschappen niet bevoegd zijn. Overigens, aangezien op het grondgebied van het tweetalig Brussels Hoofdstedelijk Gewest het BIPT als enige bevoegd is voor de omroepinstellingen waarvan de activiteiten niet uitsluitend behoren tot de Vlaamse Gemeenschap of de Franse Gemeenschap, vallen de analyse van markt 18 en de oplegging van correctiemaatregelen die daaruit zouden volgen niet onder voormeld artikel 14, 5°.

1.6 Raadplegingsprocedure: wettelijke basis

1.6.1 Nationale raadpleging

95 De nationale raadpleging is gebaseerd op artikel 6 van Richtlijn 2002/21/EG²⁸:

Behoudens in gevallen die onder de artikelen 7, lid 6, 20 of 21 vallen, zorgen de lidstaten ervoor dat de nationale regelgevende instanties die voornemens zijn maatregelen in overeenstemming met deze richtlijn of de bijzondere richtlijnen te nemen die aanzienlijke gevolgen voor de relevante markt hebben, de belanghebbenden in staat stellen om binnen een redelijke termijn hun zienswijzen te geven op de ontwerpmaatregel. De nationale regelgevende instanties publiceren hun nationale raadplegingsprocedures. De lidstaten dragen zorg voor de oprichting van een enkel informatiepunt waar inzage verkregen kan worden in alle lopende raadplegingsprocedures. De resultaten van de raadpleging worden door de nationale regelgevende instanties openbaar gemaakt, behalve in geval van vertrouwelijke informatie overeenkomstig het communautair en nationaal recht betreffende zakelijke vertrouwelijkheid.

96 Ze wordt gehouden krachtens artikel 40/13 van de wet van 30 maart 1995 betreffende de elektronische-communicatienetwerken en –diensten en de uitoefening van omroepactiviteiten in het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

Art. 40/13. § 1. *Het Instituut kan voor de toepassing van deze wet een openbare raadpleging houden overeenkomstig artikel 14 van de wet van 17 januari 2003 met betrekking tot het statuut van de regulator van de Belgische post- en telecommunicatiesector.*

§ 2. Voor zover een ontwerpbeslissing van het Instituut aanzienlijke gevolgen zou kunnen hebben voor een relevante markt, organiseert het Instituut een voorafgaande openbare raadpleging met een maximale tijdsduur van twee maanden, met inachtneming van de regels inzake vertrouwelijkheid van de bedrijfsgegevens.

Een openbare raadpleging wordt in elk geval gehouden vóór de bepaling en de analyse van een relevante markt alsook bij de aanduiding van een operator die over een sterke machtspositie beschikt op de markt.

Alle inlichtingen in verband met aan de gang zijnde openbare raadplegingen worden bij het Instituut gecentraliseerd.

De resultaten van de openbare raadpleging worden openbaar gemaakt, met inachtneming van de regels inzake vertrouwelijkheid van de bedrijfsgegevens.

De Koning bepaalt, na advies van het Instituut, de nadere regels van de openbare raadpleging en van de bekendmaking van de resultaten ervan.

²⁸ Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische-communicatienetwerken en -diensten (Kaderrichtlijn) Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L108/33 van 24.4.2002

- 97 Overeenkomstig het vijfde lid van het voormelde artikel 40/13, § 2, zijn de nadere regels voor de raadpleging alsook voor de openbaarheid van de resultaten gepreciseerd in een koninklijk besluit van 26 januari 2006 (B.S., 1 maart 2006).
- 98 De opmerkingen van de betrokken partijen op het ontwerpbesluit van het Instituut maken deel uit van het dossier dat wordt overgezonden naar de Raad voor de Mededinging krachtens artikel 40/11, § 5 van de wet van 30 maart 1995 alsook naar de Europese Commissie en naar de NRI's van de andere lidstaten krachtens artikel 7 van de Kaderrichtlijn en artikel 40/13, § 3, van de wet van 30 maart 1995.

1.6.2 Het advies van de Raad voor de Mededinging

- 99 Artikel 16, § 1, van Richtlijn 2002/21/EG²⁹ bepaalt dat met de mededingingsinstanties als volgt moet worden samengewerkt:

Zo spoedig mogelijk na de aanneming van de Aanbeveling of een bijwerking daarvan voeren de nationale regelgevende instanties, zoveel mogelijk met inachtneming van de richtsnoeren een analyse van de relevante markten uit. De lidstaten zorgen ervoor dat deze analyse, in voorkomend geval, in samenwerking met de nationale mededingingsinstanties wordt uitgevoerd.

- 100 Deze bepaling is omgezet door artikel 40/11 van de wet van 30 maart 1995:

Art. 40/11. § 2. *Overeenkomstig § 5 voert het Instituut minstens zo spoedig mogelijk na de aanneming van de Aanbeveling of een bijwerking daarvan een analyse van die relevante markten uit om te bepalen of zij daadwerkelijk concurrentieel zijn. De informatie-uitwisseling nodig voor die analyse gebeurt overeenkomstig artikel § 13 van dat artikel.*

(...)

§ 5. *Voor de beslissingen van het Instituut waarvoor naar deze paragraaf wordt verwezen pleegt het Instituut vooraf overleg met de Raad voor de Mededinging.*

De Raad voor de Mededinging geeft binnen 30 kalenderdagen, te rekenen vanaf de toezending van de ontwerpbeslissing door het Instituut, zijn advies. Zodra die termijn verstreken is, geldt het stilzwijgen van de Raad voor de Mededinging als goedkeuring van de voormelde ontwerpbeslissing.

²⁹ Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische-communicatienetwerken en -diensten (Kaderrichtlijn) Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L108/33 van 24.4.2002

1.6.3 De Europese raadpleging en notificatie

101 Artikel 7, § 3, van Richtlijn 2002/21/EG³⁰ bepaalt dat de Europese Commissie en de nationale regelgevende instanties van de andere lidstaten als volgt moeten worden geraadpleegd:

3. Indien de nationale regelgevende instantie, naast de raadpleging als bedoeld in artikel 6, voornemens is een maatregel te nemen die:

a) valt onder de artikelen 15 of 16 van de onderhavige richtlijn, de artikelen 5 of 8 van Richtlijn 2002/19/EG (toegangsrichtlijn) of artikel 16 van Richtlijn 2002/22/EG (universeledienstrichtlijn); en

b) van aanzienlijke invloed is op de handel tussen de lidstaten, stelt zij de Commissie en de nationale regelgevende instanties in de andere lidstaten in kennis van de ontwerpmaatregel, samen met de motivering voor de maatregel, overeenkomstig artikel 5, lid 3, en stelt zij de Commissie en de andere nationale regelgevende autoriteiten daarvan in kennis.

Nationale regelgevende instanties en Commissie kunnen de betrokken nationale regelgevende instantie hun opmerkingen meedelen binnen maximaal één maand of binnen de in artikel 6 genoemde termijn indien deze langer is. De periode van één maand kan niet worden verlengd.

102 Deze bepaling is omgezet door artikel 40/13, § 3, van de wet van 30 maart 1995:

§3. Voor zover een ontwerpbeslissing van het Instituut invloed kan hebben op de handel tussen de lidstaten en erop gericht is:

1° een relevante markt te bepalen, overeenkomstig artikel 40/11, § 1, of

2° vast te stellen of er op een relevante markt concurrentie aanwezig is, overeenkomstig artikel 40/11, § 4, of

3° verplichtingen ten aanzien van een operator met een sterke machtspositie op een relevante markt op te leggen of te wijzigen, overeenkomstig artikel 40/11, § 4, of

4° verplichtingen op te leggen aan operatoren die niet zijn aangemerkt als beschikkende over een sterke machtspositie op een relevante markt, overeenkomstig artikel 40/11, § 6, of

5° de wijziging van reeds gesloten toegangsovereenkomsten op te leggen, overeenkomstig artikel 40/11, § 4, of

6° de wijziging van het referentieaanbod op te leggen, overeenkomstig artikel 40/11, § 8, of

³⁰ Richtlijn 2002/21/EG van het Europees Parlement en de Raad inzake een gemeenschappelijk regelgevingskader voor elektronische-communicatienetwerken en -diensten (Kaderrichtlijn) Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L108/33 van 24.4.2002

7° de voorwaarden inzake de te verstrekken toegang te bepalen, overeenkomstig artikelen 40/11, § 10, zesde lid, en 40/10, § 2.

raadpleegt het Instituut onverwijld de Europese Commissie en de nationale regelgevende instanties van de lidstaten.

Het Instituut neemt de opmerkingen in aanmerking die de Europese Commissie en de regelgevende instanties van de lidstaten eraan bezorgd hebben binnen de door de Koning bepaalde termijn.

1.7 Structuur van het document

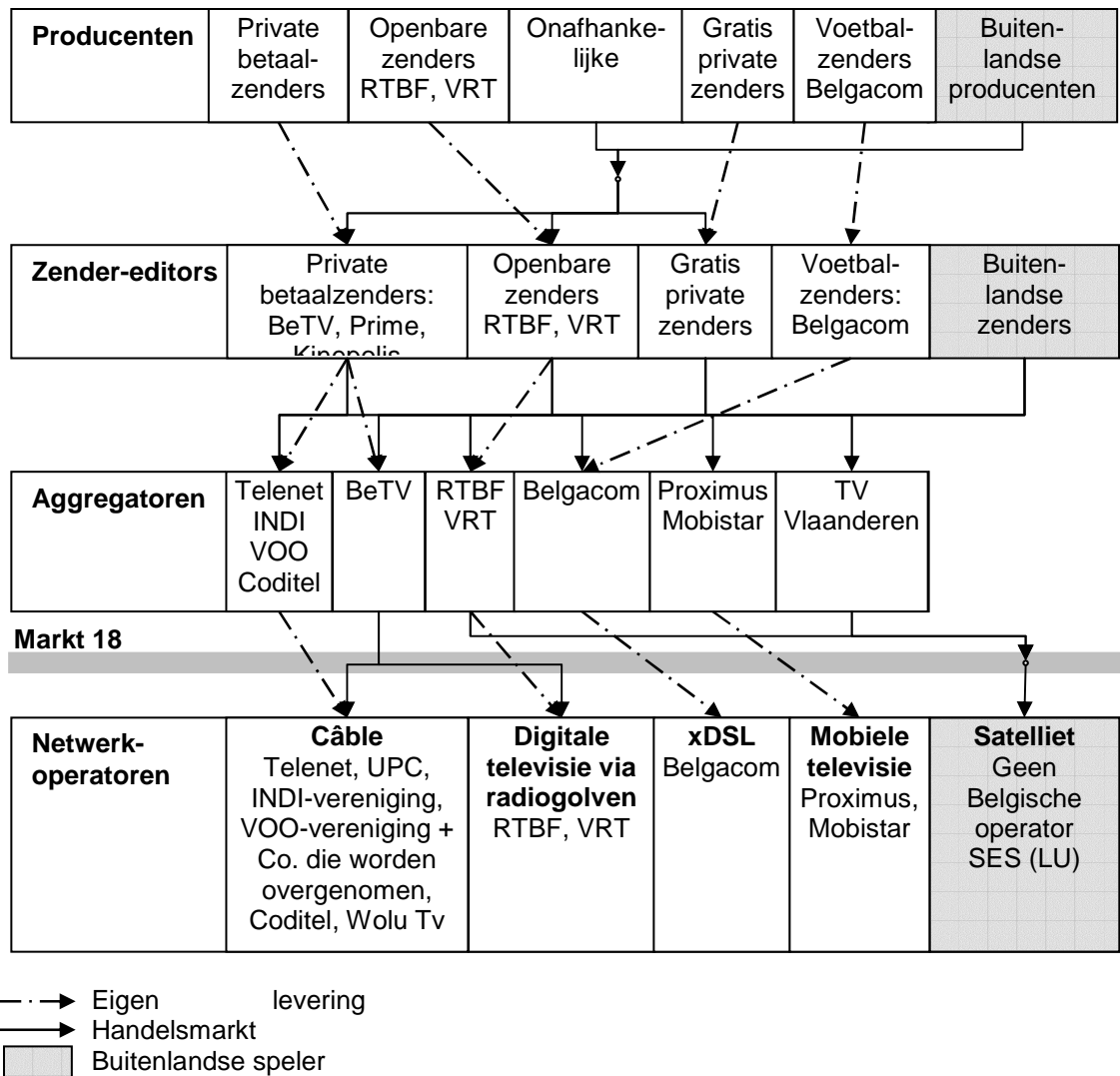
- 103 Het volgende hoofdstuk handelt over de markten verwant met omroep in het algemeen en de retailmarkten in het bijzonder. De studie van de retailmarkten is immers het uitgangspunt van de analyse van de wholesale-markten stroomopwaarts. De wholesale-deelmarkten die werden aangewezen tijdens de analyse van de retailmarkten zullen worden gedefinieerd en geanalyseerd in hoofdstukken drie tot zes.

Markten verwant aan omroep

2.1 Markten en betrokken spelers

- 104 De markt waarop het ontwerpbesluit betrekking heeft, is de wholesale-markt van transmissiediensten voor het leveren van omroepinhoud aan eindgebruikers, zoals gedefinieerd in de Aanbeveling van de Commissie van 11 februari 2003..
- 105 De Aanbeveling van de Commissie van 11 februari 2003 voor relevante markten wijst erop dat de elektronische-communicatiediensten de transmissiediensten op netwerken die voor omroep worden gebruikt omvatten, met uitzondering van de diensten bestemd om inhoud te leveren via netwerken en elektronische-communicatiediensten of om verantwoordelijkheid uit te oefenen over die inhoud. Het leveren van omroepdiensten valt dus niet onder het toepassingsgebied van dit regelgevingskader dat daarentegen wel de verwante netwerken en installaties voor de levering van deze diensten omvat.³¹ De aanbeveling besluit dus dat geen enkele retailmarkt wordt aangewezen in deze context voor de doeleinden van deze aanbeveling.
- 106 Op de Belgische markt kunnen de volgende spelers worden onderscheiden: de producenten, de zender-editors, de aggregatoren en de netwerkoperatoren. Markt 18 heeft enkel betrekking op de categorie van netwerkoperatoren voor zover zij wholesale-transmissiediensten leveren. Het volgende schema geeft een overzicht van de spelers en de relaties op deze markt.

³¹ Aanbeveling van de Commissie 2003/311/EG van 11 februari 2003, blz. 40

Afbeelding 2.1: Waardeketen in de audiovisuele sector (bron: Arthur Andersen (2002))

107 Wat betreft de spelers op deze markt, is het belangrijk te melden dat op BeTV na die niet over een eigen netwerk beschikt, alle operatoren op de audiovisuele markt verticaal geïntegreerd zijn, van de aggregatie van programma's tot de distributie (met voor sommige enkele editoractiviteiten). BeTV is dus momenteel de enige klant van markt 18 en geen enkele andere operator heeft ooit een aanvraag voor toetreding tot deze markt ingediend.

108 Er dient overigens te worden opgemerkt dat wanneer Canal + Belgique veranderde in BeTV voor het Franstalige deel van het land, een aantal wijzigingen werden uitgevoerd in de structuur van relaties met de kabeloperatoren. Zo heeft BeTV aan

kabeloperator UPC (overgenomen door Telenet) zijn distributieactiviteit voor klanten op dat netwerk doorverkocht maar is het zijn programma's blijven leveren alsook technische bijstand en aggregatiediensten voor andere programma's. Voor Telenet en INDI in het Nederlandstalige deel van het land, alsook voor Coditel sinds oktober 2007, voert BeTV enkel nog een activiteit als zender-editor uit dat het levert aan de pakketten van zijn kabeloperatoren. Momenteel is BeTV dus enkel nog distributeur op de netwerken gegroepeerd in de groep Voo waarvan het een dochteronderneming is. Wat dat laatste betreft, kunnen we opmerken dat in zijn jaarverslag van 2006, BeTV stelt dat de dubbele distributie met de kabeloperatoren meerkosten veroorzaakt; het is dus mogelijk dat de activiteiten in dat kader op termijn worden gestroomlijnd.

2.2 Identificatie van de relevante markten

2.2.1 Voorafgaande opmerkingen op de identificatie van de relevante diensten

109 In het Europese regelgevingskader wordt gesteld dat twee wholesale-diensten deel uitmaken van éénzelfde markt indien de eindgebruiker gemakkelijk van operator kan veranderen indien de omroeptransmissiedienst waar hij toegang tot wenst ook wordt geleverd door deze andere operator. Deze voorwaarde is noodzakelijk opdat een aggregator geldig van de ene netwerkoperator naar de andere kan overschakelen zonder het risico te lopen van zijn klantenbestand te verliezen dat hij heeft opgebouwd door zijn diensten via het netwerk in kwestie te leveren. Zo wordt in deel 3.1 van de Aanbeveling van 11 februari 2003 vermeld dat:

Het startpunt voor de bepaling en de vaststelling van markten is een karakterisering van de retailmarkten gedurende een bepaalde evaluatieperiode, waarbij de uitwisselbaarheid van vraag- en aanbodsubstitutie in aanmerking genomen dient te worden. Wanneer de retailmarkten, de markten die betrekking hebben op vraag en aanbod van eindgebruikers, zijn gekarakteriseerd en gedefinieerd, kan worden overgegaan tot het aanwijzen van de relevante wholesale-markten, de markten betreffende de vraag naar producten door, en de levering van producten aan, derde partijen die aan eindgebruikers wensen te leveren.

110 Bovendien somt de Europese Commissie in deel 4.4 enkele criteria op om de relevante markten te definiëren:

Het is mogelijk de markt uitgaande van zowel de geleverde diensten als van het gebruikte transmissienetwerk te kenschetsen. Of de diensten die via deze transmissiesystemen worden uitgezonden, afzonderlijke markten vormen (en dus als gevolg hiervan de omschrijving van wholesale-markten beïnvloeden), is van een aantal factoren afhankelijk. Een belangrijke factor is of ze al dan niet voor een aanzienlijk aantal eindgebruikers wat betreft prijs en product een daadwerkelijk vraagsubstituut vormen. Een daaraan verwante factor is de dekking of de beschikbaarheid van de diverse transmissienetwerken. Een derde bepalende factor: de capaciteit van de eindgebruikers (of een aantal van hen) om van omroep- of transmissieplatforms te kunnen wisselen.

- 111 Het is in deze optiek dat de substitueerbaarheid van de verschillende netwerken werd bestudeerd, in eerste plaats op het niveau van de retailmarkt; de analyse van de substitueerbaarheid op de wholesale-markt beperkt zich vervolgens tot de herhaling van de vaststelling die werd gemaakt op de retailmarkt stroomafwaarts.
- 112 De vraag rijst om te bepalen of de hulpnetwerken (netwerken die de programma's doorsturen naar de head-ends van de netwerken ongeacht de gebruikte technologie) integraal deel uitmaken van markt 18 of niet. Deze netwerken kunnen op zich geen programma's leveren aan de eindgebruikers en bieden bijgevolg ook geen diensten overeenstemmend met de definitie van markt 18. Ze kunnen daarentegen wel nodig zijn om eventuele diensten die worden aangeboden op markt 18 te genieten naar analogie van de interconnectie. Bijgevolg kunnen ze dus als een hulpdienst van markt 18 worden beschouwd en de levering kan eventueel worden opgelegd via deze netwerken als correctiemaatregel indien de wholesale-dienst voor huurlijnen geen circuits kan leveren voor het debiet conform de behoeften van de omroepen.

2.2.2 Definitie van de retailmarkten

- 113 De retailmarkten inzake omroepdiensten aan eindgebruikers zijn niet opgenomen in de Aanbevelingen van de Europese Commissie over de relevante markten. Toch is een onderzoek van de retailmarkt noodzakelijk om de hieronder uiteengezette redenen.
- 113.1 In de toelichting bij de Aanbeveling van 11 februari 2003 over de relevante markten, stelt de Europese Commissie: "Het startpunt voor de bepaling en de vaststelling van markten is een karakterisering van de retailmarkten gedurende een bepaalde evaluatieperiode, waarbij de uitwisselbaarheid van vraag- en aanbods substitutie in aanmerking genomen dient te worden".³²
- 113.2 Dankzij het onderzoek van de retailmarkt kan de positie van de operatoren op de wholesale-markt beter worden bestudeerd, om eventueel daar gepaste correctiemaatregelen op te leggen. De analyse van de retailmarkten is des te meer gerechtvaardigd omdat de kabeloperatoren verticaal geïntegreerd zijn en hun positie op de retailmarkt dus een significante invloed heeft op de overeenstemmende wholesale-markt.
- 114 De retailmarkten waartoe de eindgebruikers toegang hebben, bestaan in de levering van geluids- of televisieomroepinhouden; de diensten kunnen gratis of betalend zijn, al dan niet gecodeerd worden gestuurd, aangeboden worden in de vorm van een abonnement of betalend per specifiek programma; ook interactieve diensten kunnen beschikbaar zijn.
- 115 Deze diensten kunnen worden aangeboden op analoge of digitale platforms; de gebruikers kunnen de radio- en televisieprogramma's ontvangen via terrestrische

³² Zie cons. 6 van de aanbeveling over de relevante markten, op. cit. Dit wordt verklaard door het feit dat de vraag naar wholesale-diensten een afgeleide is van de vraag naar retaildiensten.

transmissienetwerken (vast of mobiel), draadnetwerken (coaxkabel of xDSL op koperpaar) of satelliet. De tabel hieronder geeft de verschillende mogelijke omroepplatforms weer.

Televisie/Radio				
Met draad		Draadloos (ether)		
Coaxiale kabel	xDSL op koperpaar	op	Terrestrische radiogolven Vast/draagbaar	Satelliet
<i>analoog</i>	<i>digitaal</i>		<i>analoog</i>	<i>digitaal</i>
<i>digitaal</i>			<i>digitaal</i>	<i>digitaal</i>

C1 Wat het televisieaanbod betreft kunnen afhankelijk van de transmissietechnologie en het distributiekanaal de verscheidene uitzendtypes worden onderscheiden:

115.1 analoge terrestrische uitzending;

115.2 digitale terrestrische uitzending;

115.3 analoge uitzending via een kabelnetwerk;

115.4 digitale uitzending via een kabelnetwerk;

115.5 digitale uitzending via een DSL-netwerk;

115.6 digitale uitzending via satelliet

115.7 digitale uitzending via een mobiel netwerk.

116 Analoge terrestrische televisie verdwijnt geleidelijk aan en betreft slechts een beperkt aantal zenders. De uitdoving van analoge zenders is gepland in 2008 voor de Vlaamse Gemeenschap³³ en in oktober 2011 voor de Franse Gemeenschap.

117 Digitale terrestrische televisie wordt verder ontwikkeld. Momenteel betreft het enkel twee zenders van de VRT (één en Ketnet/Canvas) en vier van de RTBF (La Une, La Deux, RTBFSat en de Duitstalige zender BRF-1). Er wordt verwacht dat er vanaf 2008 een groot aantal zenders zal beschikbaar zijn. In het Nederlandstalige landsgedeelte zouden kijkers met een speciale decoder toegang hebben tot 30 nationale zenders en 12 regionale, in het Franstalige landsgedeelte zou het aantal zenders van de RTBF op 6 komen en zouden andere editors worden toegevoegd in 2012.

118 Analoge uitzending via een kabelnetwerk wordt vervangen door digitale uitzending, dat door de distributeurs als efficiënter wordt beschouwd. Het aantal zenders via analoge weg neemt geleidelijk aan af naarmate het digitale aanbod stijgt, een digitaal

³³ Artikel in "De Morgen": "Digitale tv via ether wordt concurrent voor kabel"

hoogdefinitieaanbod zijn intrede maakt en de behoefte aan breedband voor internet + telefonie stijgt. Voor de gebruikers vormen deze uitzendtypes dus geen alternatief.

- 119 Vanuit het standpunt van de gebruiker is er dus keuze tussen digitale uitzending via een kabelnetwerk, digitale uitzending via een DSL-netwerk en digitale uitzending via satelliet. Elke uitzendwijze heeft een beperkte capaciteit afhankelijk van de breedband van het gebruikte medium. Voor uitzending via digitale radiogolven zijn slechts een beperkt aantal frequenties beschikbaar waardoor het aantal kanalen dat tegelijk kan worden uitgezonden, sterk wordt beperkt; dit zal dus nooit zo een diversiteit aan zenders kunnen aanbieden als de 3 overige uitzendmethoden (wat de tussenkomst rechtvaardigt van de mediaregulator bij de bepaling van de zenders die hiertoe toegang krijgen); deze methode is dus slechts een alternatief voor een deel van de gebruikers. Momenteel is de digitale uitzending via een mobiel netwerk nog relatief ondergeschikt. De capaciteit ervan zal waarschijnlijk niet groter worden dan de digitale terrestrische uitzending en wordt dus niet beschouwd als een integraal alternatief voor de andere uitzendtypes.

2.2.3 Relevante productenmarkten

2.2.3.1 Omroep via digitale radiogolven

- 120 De Gemeenschappen kregen frequenties toegekend voor omroepdiensten (televisie) via digitale terrestrische weg, en ook de Federale Staat kreeg een deel. Deze frequenties kunnen evengoed voor analoge als voor digitale transmissie worden gebruikt. De blokken worden als volgt ingedeeld:

Entiteit	VHF	UHF
Federale Staat	1	0
Franse Gemeenschap	7	27*
Vlaamse Gemeenschap	8	25
Duitstalige Gemeenschap	1	6

* waarvan twee voor de NAVO

Afbeelding 2.2: De blokken toegekend aan de verschillende Belgische entiteiten (bron: BIPT)

- 121 Er bestaat momenteel een televisieomroepinstelling die afhangt van de Franse Gemeenschap – de RTBF – en een andere die afhangt van de Vlaamse Gemeenschap – de VRT. Deze twee omroepinstellingen zijn verticaal geïntegreerd, dat wil zeggen dat ze zelf zender-editor zijn, zelf aggregator en zelf omroep.
- 122 De VRT heeft twee zenders (één en Ketnet/Canvas) via digitale terrestrische weg, terwijl de RTBF er vier wenst uit te zenden (La Une, La Deux, RTBFSat en de Duitstalige zender BRF-1). De VRT heeft in de zomer van 2004 DVB-T-uitzendingen gelanceerd, te beginnen met de sportzender Sporza. Vijf omroepzenders dekken het

Vlaamse en het Brusselse grondgebied en een deel van Wallonië en de aangrenzende streken in de buurlanden. De digitale uitzendingen van de RTBF gebruiken een experimenteel netwerk dat nog verder wordt geïnstalleerd (situatie in juli 2007). De RTBF zendt alleen in Brussel een experimenteel BeTV-pakket uit.

- 123 Het aanbod is in principe gratis ("free to air"-beginsel) zoals in het merendeel van de Europese landen maar de eindgebruiker dient over een aangepaste antenne en ontvanger te beschikken. De prijs van een antenne ligt tussen € 20 en € 50 en de prijs van een ontvanger tussen € 60 en € 80.
- 124 De Brusselse eindgebruiker kan deze uitzendingen overal op het grondgebied van Brussel-Hoofdstad ontvangen.

2.2.3.2 Omroep via kabelnetwerk

2.2.3.2.1 Situatie in het hele land

- 125 Voor een gebied dat overeenstemt met twee derde van de huishoudens in het Vlaams Gewest, is de operator Telenet verticaal geïntegreerd en biedt deze verticaal geïntegreerde digitale televisie aan waardoor zijn analoog aanbod wordt gedupliceerd door bijkomende programma's toe te voegen en ook de premium-editie van de zenders voor film, series en sport mee te nemen.

Omschrijving van de dienst	Tarief in euro* (alles inbegrepen)
standaardabonnement televisie + auteursrechten	13,27 p.m.
abonnement digitale televisie + auteursrechten	12,28 p.m.
digibox	139,00 aankoop
digibox voor internet- en/of telefoniekanten	99,00 aankoop
digicorder	249,00 aankoop of 15,00 p.m.
digicorder voor internet- en/of telefoniekanten	199,00 aankoop of 10,00 p.m.
installatie Comfort Plus	50,00
installatie Powerline	50,00
activering	50,00
PRIME Pack (2 keuzes en gecombineerd)	van 14,95 tot 26,95 p.m.
Family Packs (2 keuzes en gecombineerd)	van 4,95 tot 9,95 p.m.
Music Choice	4,95 p.m.
Passion (2 keuzes)	14,95 p.m.
BeTV	34,70 p.m.
Combo Packs (4 keuzes)	van 22,95 tot 44,95 p.m.
FlexView	5,00 p.m.

* geldig vanaf 1 augustus 2007, uniek tarief of per maand (p.m.)

Afbeelding 2.3: De voornaamste Telenet-tarieven (bron: website van Telenet)

126 Voor het grondgebied dat overeenstemt met het laatste derde van de huishoudens van het Vlaams Gewest, biedt de vereniging Interkabel (vereniging van de operatoren Interelectra, Integan, PBE en WVEM) een aanbod dat een volledige kopie is van haar analoge aanbod waar zij bijkomende programma's aan toevoegt, verticaal geïntegreerd onder de merknaam INDI. Deze vereniging heeft eveneens een aanbod voor hogedefinitietelevisie.

Omschrijving van de dienst	Tarief in euro (alles inbegrepen)
activering van de smartcard	25,00
basispakket (met inbegrip van 22 zenders)	gratis
INDI Plus Pakket* (met inbegrip van 20 zenders)	9,95 p.m.
Kinepolis tv-pakket*	19,95 p.m.
BeTV*	34,70 p.m.
INDI HD-intro*	4,95 p.m.
aankoop INDI HD-receiver	229,00
aankoop INDI HD-recorder	369,00

* op voorwaarde dat een abonnement van één jaar wordt genomen

Afbeelding 2.4: De voornaamste INDI-tarieven (bron: website van de PBE)

127 De vereniging van de Voo-operatoren (met de operatoren Brutélé en Tecteo) heeft een digitaal aanbod beperkt tot enkele van de zenders die analoog worden uitgezonden plus enkele nieuwe zenders die het BeTV-platform gebruiken dat zijn eigen dienst rechtstreeks aan de eindgebruiker biedt. De prijs van het abonnement hangt af van de gemeente waarin de klant woont. De tabel hieronder geeft de tarieven voor Brussel.

Omschrijving van de dienst	Tarief in euro (alles inbegrepen)
abonnement van een maand	12,12 p.m.
abonnement van drie maanden	36,38 p.3m.*
abonnement van zes maanden	69,65 p.6m.
abonnement van twaalf maanden	135,41 p.12m.
activeringskosten	35,00
decoder	99,00

* het abonnement voor drie maanden kost blijkbaar meer per maand dan het abonnement per maand; het gaat hier dus over een negatieve korting naar gelang van de duur van het contract.

Afbeelding 2.5: De voornaamste Voo-tarieven (bron: website van de PBE)

128 De Waalse operatoren Ideatel, Inatel, InterMosane, Seditel, Simogel en Telelux bieden geen eigen digitale omroepdiensten en laten de dienstenleverancier (packager) BeTV, waarvan ze aandeelhouder zijn, zijn eigen digitale televisie aanbieden aan de eindgebruikers. De klanten van deze netwerken hebben eveneens toegang tot het digitale aanbod van Voo (zie hierboven).

129 De klanten van de Brusselse en Leuvense operator UPC, volledige dochteronderneming van Telenet, hebben toegang tot het digitale aanbod van deze

laatste alsook tot dat van BeTV; UPC laat BeTV – waarvan het geen aandeelhouder is – dus zijn diensten aanbieden aan de eindgebruikers.

- 130 De Brusselse operator Coditel, die ook de Vlaamse gemeenten Wemmel en Drogenbos bedient, heeft een aanbod dat een volledige kopie is van zijn analoge aanbod en waartoe het bijkomende programma's voegt, een premium-aanbod met themazenders en een zeker aantal opties waaronder HD. Tot vandaag bood Coditel aan BeTV een kanaal dat het in staat stelde zijn premium-zenders te verkopen aan Coditel-klanten via zijn eigen decoder. In oktober 2007 hebben beide partijen een akkoord aangekondigd teneinde van de premium-zenders van BeTV een optie te maken voor het Coditel-pakket met de Coditel-decoder (gelijkaardig akkoord als dat van BeTV met Telenet en INDI).

Omschrijving van de dienst	Tarief in euro (alles inbegrepen)
activering*	30,00
abonnement Coditel Plus	13,81 p.m.
abonnement Coditel Premium	19,90 p.m.
Disney-zenders	6,99 p.m.
HD-zenders	7,00 p.m.
"Tout AB"-zenders	10,00 p.m.
BeTV-zenders	37,70 p.m.
Fun-zenders	3,00 p.m.
zender Télémélody	4,50 p.m.
zender Pink TV en zender Gay	10,00 p.m.
zender Charme	9,00 p.m.
Volwassen zenders	15,00 p.m.
decoder	99,00 bij aankoop of 3,00 p.m.
decoder recorder	299,00 bij aankoop of 10,00 p.m. (waarborg van € 99,00)
leveringskosten*	10,00
* doorgaans gratis geleverd	

Afbeelding 2.6: De voornaamste Coditel-tarieven (bron: website van Coditel)

- 131 De operator Wolu TV die de technische activiteiten uitbesteedt aan UPC en waarvan het aanbod lijkt op dat van UPC met uitzondering van het Telenet-aanbod, is nog niet toegankelijk via dit netwerk.
- 132 De ontwikkeling van het digitale aanbod houdt een vermindering van het analoge aanbod in en, voor de gebruikers, de aankoop of huur van een decoder. Onder druk van de consumentenverenigingen bieden de operatoren Coditel en Telenet een gratis decoder voor de digitale zenders die verdwijnen uit het analoge aanbod.

2.2.3.2.2 *Situatie in de Brusselse regio*

133 Wanneer we ons beperken tot het tweetalige gebied van Brussel-Hoofdstad, wordt digitale televisie op het kabelnetwerk aangeboden door vier kabeldistributeurs; het gaat over de ondernemingen Coditel, Brutélé, UPC (overgenomen door Telenet) en Wolu TV die het grondgebied van de 19 gemeenten dekken. Brutélé dat is samengegaan met Tecteo dekt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de volgende gemeenten: Oudergem, Evere, Elsene, Sint-Gillis, Ukkel en Sint-Pieters-Woluwe. Coditel dekt de Brusselse gemeenten (Brussel-stad, Haren, Laken en Neder-Over-Heembeek), Molenbeek, Anderlecht, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Joost-Ten-Node. UPC dekt Etterbeek, Vorst, Ganshoren, Jette, Koekelberg, Schaarbeek, Sint-Agatha-Berchem. Wolu TV verzekert de distributie van televisie- en radioprogramma's via kabel voor Sint-Lambrechts-Woluwe. Deze verdeling van het grondgebied Brussel-Hoofdstad tussen de kabeloperatoren wordt geïllustreerd in Afbeelding 2.9.

2.2.3.3 **Omroep via tweedraadsweg (xDSL)**

134 Er bestaat slechts   n aanbod van omroepdienst via tweedraadsweg (televisie op DSL), met name het aanbod van Belgacom onder de naam Belgacom TV. Dit aanbod dekt eind 2006 79,5% van de bevolking. Het aanbod is verticaal geïntegreerd en omvat de uitzending van exclusieve voetbalprogramma's sinds de aankoop van de heruitzendrechten voor wedstrijden van het nationale Belgische kampioenschap.

135 Meerdere formules zijn mogelijk:

135.1 Het abonnement Classic+ voor à 9,95 per maand dat 76 televisiezenders en 8 radiozenders biedt;

135.2 De voetbalformules met het abonnement All Foot voor à 19,95 per maand, het abonnement My Club Away voor à 7,95 per maand en de formule Pay per View voor à 5,00 per match;

135.3 De pakketten zoals "Select" voor à 14,95 per maand en het pakket "Movie" voor à 14,95 per maand (dat op dit ogenblik enkel Franstalige zenders omvat)

135.4 De formule "Op aanvraag" die films biedt waarvan de prijs varieert tussen    2,00 en    4,50 naar gelang van de film, RTL Forfait 7/7 voor à 5,95 per maand, VRT Net Gemist en de VRT- en VTM-archieven

136 Televisie via internet (streaming) is niet inbegrepen in deze markt aangezien dat niet onder de huidige definitie van televisie valt omdat het slechts toegankelijk is vanaf persoonlijke computers zonder enige garantie van kwaliteit en met een aanzienlijk lagere *definition*.

2.2.3.4 Uitzending via satelliet

137 Wat de uitzending via satelliet betreft, hebben een bepaald aantal gebruikers zich een schotelantenne aangeschaft om satellietsignalen te kunnen ontvangen maar aangezien de Belgische openbare zenders niet worden uitgezonden via deze satellieten, is het moeilijk om dit als een alternatief voor kabel of Belgacom TV te beschouwen. Het Belgische satellietplatform TV Vlaanderen, dat actief is sinds januari 2006, kan overal op het grondgebied Brussel-Hoofdstad worden ontvangen maar het zendt uitsluitend Nederlandstalige programma's uit en is in die hoedanigheid dus niet substitueerbaar met de diensten van de kabeloperatoren of Belgacom TV.

2.2.3.5 Mobiele uitzending

138 Vandaag bestaan er slechts twee aanbiedingen voor mobiele televisie op basis van het gebruik van de gsm/GPRS- en umts-infrastructuur van mobiele operatoren. Deze aanbiedingen zijn verticaal geïntegreerd.

2.2.3.5.1 Proximus-aanbod

139 Proximus heeft de 3G-diensten gelanceerd voor het grote publiek in september 2005 en bood zijn dienst 3G Mobile TV gratis aan tot januari 2007. Sinds 1 januari 2007 is deze dienst betalend. De klanten van deze dienst kunnen 26 zenders rechtstreeks bekijken zoals RTL-TVI, Plug TV, Liberty TV, Canal Z, CNN, Eurosport en VTM³⁴.

140 De tarieven van Mobile TV van Proximus:

Tarief in euro	Omschrijving van de dienst (alles inbegrepen)
0,49 per sessie	
2,99 per maand	abonnement van 1 uur op Mobile TV
7,99 per maand	onbeperkte toegang tot de standaardzenders van Mobile TV (waarbij de eerste maand gratis is)
3,99 per 10 minuten	premium-zenders
9,99 per maand	abonnement van 1 uur op Mobile TV Premium
De kosten voor verbinding met het portaal van ongeveer € 0,50 per sessie van 60 minuten zijn niet inbegrepen in de prijs.	

Afbeelding 2.7: De tarieven van Mobile TV van Proximus (bron: website van Proximus)

³⁴ Website van Proximus: Persbericht van 1 december 2006

2.2.3.5.2 Mobistar-aanbod

141 Mobistar biedt mobiele televisie aan via zijn aanbod Live TV & Video. Het is toegankelijk voor de abonnees en Tempo-klanten. Voorbeelden van de zenders die het aanbod omvat zijn VTM, JIM, Kanaal Z, Euronews, Liberty TV, Fashion TV, Mangas, Action, Trace: TV, TV5 Monde en BBC World.

142 De tarieven van Live TV van Mobistar:

Tarief in euro	Omschrijving van de dienst (alles inbegrepen)
0,49 per sessie	sessie van maximaal 1 uur
Daar bovenop dient € 0,50 te worden betaald per sessie van maximaal 1 uur of 1 MB.	

Afbeelding 2.8: De tarieven van Live TV van Mobistar (bron: website van Mobistar)

2.2.4 Relevante geografische markten voor retailproducten

2.2.4.1 Omroep via digitale radiogolven

143 De dekkingszones van de operatoren kunnen niet nauwkeurig worden afgebakend. Hoe verder de ontvanger zich bevindt van de zender, hoe groter de kans is dat de ontvangst moeilijk is, maar de kwaliteit van de ontvangst hangt eveneens af van de positie en gevoeligheid van de antenne, van de eigenschappen van het gebouw (het glaswerk kan invloed hebben op de ontvangstkwaliteit) en andere factoren. Daaruit volgt dat om een aanvaardbare ontvangst te garanderen over het gehele grondgebied, meerdere antennes-zenders worden gebruikt met dekkingen die elkaar overlappen en ook een deel van de naburige regio's bereiken. Bijgevolg is er ook een gedeeltelijke overlapping met de dekkingszones van de twee bestaande operatoren. Nieuwe operatoren kunnen bovendien hun eigen dekkingszone hebben, verschillend van de zone van de twee bestaande operatoren. Bijgevolg wordt de markt, bij gebrek aan criteria voor een geografische onderverdeling ervan, als nationaal beschouwd.

144 De geografische dekking van de omroepnetwerken hangt af van de vergunning waarover ze beschikken; de dekking is nationaal voor de radiozenders RTBF en VRT, communautair voor bepaalde private radionetwerken (Contact, Energie, Nostalgie, enz.) en plaatselijk voor andere types van radio (Judaïca, bijvoorbeeld).

2.2.4.2 Omroep via een kabelnetwerk

145 In principe vallen de relevante geografische markten samen met de topografie van de netwerken van de kabeloperatoren. Deze markten overschrijden dus de grenzen van de regio waarvoor het Instituut bevoegd is.

146 Als we ons beperken tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, krijgen we vier kabeloperatoren die het grondgebied als volgt verdelen:

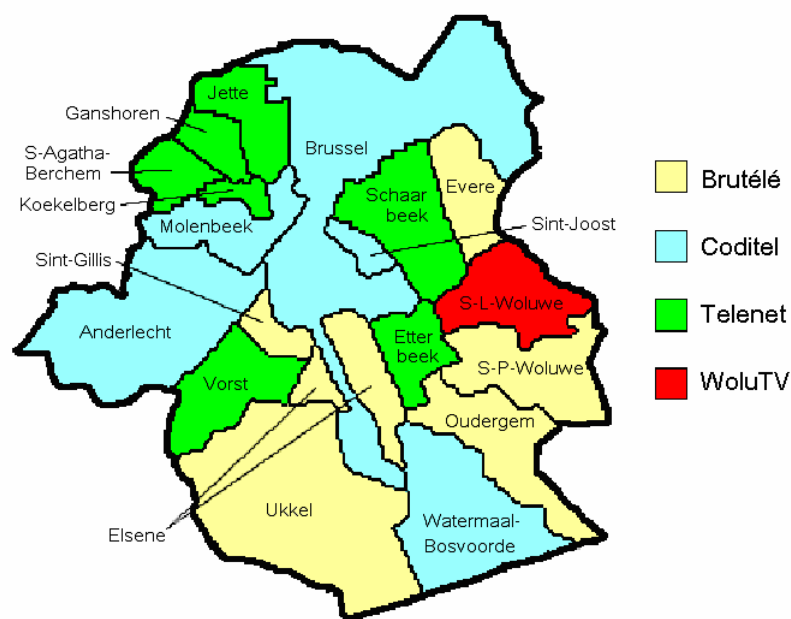
146.1 Brutélé voor de gemeenten Elsene, Evere, Oudergem, Sint-Gillis, Sint-Pieters-Woluwe en Ukkel;

146.2 Coditel voor de gemeenten Anderlecht, Brussel (Brussel-stad, Laken, Haren en Neder-Over-Heembeek), Sint-Jan-Molenbeek, Sint-Joost-Ten-Node en Watermaal-Bosvoorde;

146.3 Telenet (UPC) voor de gemeenten Etterbeek, Ganshoren, Jette, Koekelberg, Schaerbeek, Sint-Agatha-Berchem en Vorst;

146.4 Wolu TV voor de gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe.

147 De verdeling wordt geïllustreerd in Afbeelding 2.9.

Afbeelding 2.1: Aanwezigheid van kabelnetwerken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

148 De geografische dekking van de kabeldistributeurs stemt overeen met de geografische dekking van elk van de netwerken. De netwerken van Brutélé, Coditel en UPC overschrijden de grenzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; de eventuele correctiemaatregelen die zullen worden toegepast, zullen evenwel uitsluitend van kracht zijn in de gemeenten die tot het Gewest behoren.

2.2.4.3 Omroep via tweedraadsweg (xDSL)

149 Belgacom dekt het hele grondgebied van Brussel-Hoofdstad met zijn aanbod van televisie via xDSL. Naar analogie van het bepaalde in paragraaf 0, is de geografische dekking van het Belgacom-netwerk nationaal ongeacht of de eventuele door het BIPT vastgelegde correctiemaatregelen slechts van toepassing zullen zijn op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

2.2.4.4 Mobiele omroep

150 De twee aanbiedingen dekken het volledige grondgebied zonder differentiatie, de markt is dus nationaal.

2.2.5 Substitueerbaarheidstests

151 Wij zullen de volgende gevallen van substitueerbaarheid bestuderen:

151.1 substitueerbaarheid tussen radio- en televisieomroep;

151.2 substitueerbaarheid tussen de uitzendingen via kabel en via tweedraadsweg (xDSL);

151.3 substitueerbaarheid tussen uitzending via satelliet en de andere omroepwijzen;

151.4 substitueerbaarheid tussen uitzending via digitale radiogolven en andere omroepwijzen;

151.5 substitueerbaarheid tussen mobiele uitzending en de andere omroepwijzen;

151.6 substitueerbaarheid tussen de markt van omroepdiensten en de markt van bitstreamtoegang.

2.2.5.1 Substitueerbaarheid tussen radio- en televisieomroep

152 Radio-omroep en televisieomroep vormen verschillende markten aangezien het eerste uitsluitend geluidssignalen uitzendt en het twee geluids- en visuele signalen; deze diensten worden niet als uitwisselbaar beschouwd door de hele bevolking, zelfs wanneer, in bepaalde gevallen, ze elkaar kunnen aanvullen (simultane uitzending tijdens concerten bijvoorbeeld).

153 Momenteel blijft het voornaamste middel voor radio-omroep de analoge radiogolven. Vandaag blijken de radiozenders die toegankelijk zijn via kabel of xDSL immers niet de hoofdreden voor een abonnement bij een dienstenleverancier maar zijn ze eerder een aanvulling op een televisieaanbod.

- 154 Een bepaald aantal radiostations zendt programma's uit op het grondgebied van Brussel-Hoofdstad; deze zijn allemaal verschillend en zijn dus niet substitueerbaar vanuit het standpunt van de eindgebruiker.
- 155 Momenteel blijft het voornaamste middel voor radio-omroep de analoge radiogolven. Vandaag blijken de radiozenders die toegankelijk zijn via kabel of xDSL immers niet de hoofdreden voor een abonnement bij een dienstenleverancier maar zijn ze eerder een aanvulling op een televisieaanbod.
- 156 Voor de omroep is er geen sprake van substitueerbaarheid aan de aanbodzijde aangezien per definitie elke radio verschillende programma's aanbiedt op een specifieke frequentieband.

C1 Het Instituut besluit dat de radio- en televisieomroep geen deel uitmaken van dezelfde markt.

2.2.5.2 Substitueerbaarheid tussen de uitzendingen via kabel en via tweedraadsweg (xDSL)

- 157 Wanneer de Brusselse eindgebruiker ook de Belgische openbare zenders wenst te ontvangen, heeft hij de keuze tussen de kabelmaatschappij die de gemeente bedient waarin hij is gevestigd en het aanbod van Belgacom TV. De tabel hieronder geeft een overzicht van de prijzen van de beschikbare offertes.

Operator	Formule	Prijs in €, alles inbegrepen (per maand of per eenheid)
Belgacom	Classic	9,95 p.m.
Belgacom	Select	14,95 p.m.
Belgacom	Movies	14,95 p.m.
Belgacom	All Foot	19,95 p.m.
Coditel	Plus	13,81 p.m.
Coditel	Premium	17,50 p.m.
UPC	Basisaanbod	146,60 p.12 m.
Voo (Brutélé)	Tv Brussel	13,36 p.m.
Wolu TV	Wolu TV	36,85 p.3 m.

Afbeelding 2: Prijzen van de beschikbare offertes op de draadnetwerken

- 158 Uit het prijsonderzoek blijkt dat de prijzen doorgaans vergelijkbaar zijn wat betreft het basistelesieaanbod. Wanneer we het aanbod van Belgacom TV echter vergelijken met het aanbod van een kabelmaatschappij, is dat van Belgacom minder soepel wat

betreft de mogelijkheid om tegelijk over een kanaal te beschikken voor de uitzending van een programma en een kanaal voor het opnemen van een ander programma. Bovendien is het nu enkel nog mogelijk om één televisieontvanger aan te sluiten voor Belgacom TV terwijl het bij de kabelmaatschappijen mogelijk is om twee tot vier toestellen aan te sluiten per aansluiting. Ten slotte, is de televisiekijker die zich vandaag wenst te abonneren op BeTV-programma's, verplicht om dit via de kabel te doen terwijl Belgacom TV exclusieve voetbaluitzendingen aanbiedt.

- 159 BeTV is beschikbaar via de netwerken van de kabeloperatoren. Voo verschaft toegang tot alle formules van BeTV (BeTV Premium, BeTV Bouquets en BeTV Options terwijl Coditel, UPC en Wolu TV enkel de formule BeTV Premium aanbieden.

2.2.5.2.1 *Substitueerbaarheid aan de vraagzijde*

- 160 Bij een aanzienlijke en duurzame prijsverhoging van een van deze diensten zouden een aantal gebruikers waarschijnlijk overschakelen naar een andere dienst maar dit zou eerder aanzienlijke investeringen met zich brengen aangezien er moet worden geïnvesteerd in een decoder voor toegang tot de diensten van Belgacom TV en ook de aansluiting en activering van een kabel veroorzaken kosten.

- 161 De substitueerbaarheid aan de vraagzijde bestaat maar de substitueerbaarheid tussen deze twee producten blijft momenteel zwak. Het is dus nodig de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde te bestuderen.

2.2.5.2.2 *Substitueerbaarheid aan de aanbodzijde*

- 162 Het BIPT beschouwt de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde niet erg hoog aangezien Belgacom TV geen toegang heeft tot de uitzending van programma's van BeTV en de kabeloperatoren geen toegang hebben tot de voetbalwedstrijden waarvoor Belgacom exclusieve rechten heeft verworven.

C2 Het BIPT is dus van oordeel dat de retailmarkt van televisie via kabel en televisie via xDSL a priori niet tot dezelfde productenmarkt behoren wegens verschillende inhoud en aanzienlijke kosten bij overschakeling voor de gebruiker. Dit besluit kan uiteraard wijzigen in het licht van eventuele toekomstige analyses en houdt geen verbintenis in vanwege het BIPT (en uiteraard ook niet van de mededingingsoverheden).

2.2.5.3 *Substitueerbaarheid tussen uitzending via satelliet en de andere omroepwijzen*

2.2.5.3.1 *Substitueerbaarheid aan de vraagzijde*

- 163 Wat de uitzending via satelliet betreft, hebben een bepaald aantal gebruikers zich een schotelantenne aangeschaft om satelliet signalen te kunnen ontvangen maar aangezien de Belgische openbare zenders niet worden uitgezonden via deze satellieten, is het moeilijk om dit als een alternatief voor kabel of Belgacom TV te beschouwen. Het Belgische satellietplatform TV Vlaanderen, dat actief is sinds januari

2006, kan overal op het grondgebied Brussel-Hoofdstad worden ontvangen maar het zendt uitsluitend Nederlandstalige programma's uit en is in die hoedanigheid dus niet substitueerbaar met de diensten van de kabeloperatoren of Belgacom TV.

2.2.5.3.2 *Substitueerbaarheid aan de aanbodzijde*

164 Het BIPT is van oordeel dat de substitueerbaarheid aan de aanbodzijde niet voldoende is aangezien het weinig waarschijnlijk is dat de kabeloperatoren en de satellietoperatoren dezelfde aggregatoren of zender-editors zouden aantrekken om een vergelijkbare waaier aan zenders te kunnen aanbieden. De keuze van zenders die ze bieden is eigen aan hun werking.

C3 Het BIPT besluit dat de substitueerbaarheid van de retailmarkt van omroep via satelliet met een andere omroepwijze onvoldoende is om deze op te nemen in éénzelfde markt.
--

2.2.5.4 *Substitueerbaarheid tussen uitzending via digitale radiogolven en andere omroepwijzen*

2.2.5.4.1 *Substitueerbaarheid aan de vraagzijde*

165 De twee televisieomroepen die digitale radiogolven gebruiken zijn de RTBF en de VRT. De RTBF zendt vier zenders uit en de VRT twee. Aangezien deze twee instellingen worden gesubsidieerd, kunnen ze deze dienst aanbieden zonder abonnement. Een eindgebruiker dient enkel een speciale antenne aan te kopen om de uitzendingen van deze twee omroepen te ontvangen. Het grote voordeel van uitzending via radiogolven is dat het gratis is, het grote nadeel is het beperkte aantal zenders. Het is dus niet erg waarschijnlijk dat iemand die de waaier aan zenders aangeboden door de distributeurs via draad op prijs stelt, zijn abonnement zou opzeggen bij een niet-tijdelijke prijsverhoging om zich tevreden te stellen met het aanbod van de RTBF en de VRT.

2.2.5.4.2 *Substitueerbaarheid aan de aanbodzijde*

166 Aangezien breedband een schaars middel is, is het moeilijk denkbaar dat de RTBF en de VRT evenveel zenders zouden kunnen uitzenden als de operatoren van draadnetwerken. Bovendien zou de kosteloosheid van de dienst dan in het gedrang komen. Indien deze dienst gesubsidieerd en gratis is, zullen de andere operatoren de Staat beschuldigen van discriminatie in hun nadeel. Indien de dienst betalend is, dienen de RTBF en de VRT een systeem van abonnement of voorwaardelijke toegang in te voeren.

2.2.5.4.3 *Besluit*

167 Het Instituut had de substitueerbaarheid tussen omroep via satelliet en omroep via digitale radiogolven reeds afgewezen (zie besluit 166). Bovendien is het Instituut tot de conclusie gekomen dat deze omroepwijze niet substitueerbaar is met de andere omroepwijzen.

C4 Het BIPT besluit dat de substitueerbaarheid van de retailmarkt van omroep via digitale radiogolven met een andere omroepwijze onvoldoende is om deze op te nemen in éénzelfde markt.

2.2.5.5 Substitueerbaarheid tussen mobiele uitzending en de andere omroepwijzen

168 Via hun internationale partner (Vodafone voor Proximus en Orange voor Mobistar), bieden de gsm-operatoren hun abonnees die beschikken over een 3G-telefoon televisiediensten aan op een mobiel netwerk in de zone die wordt gedekt door het 3G-netwerk. Proximus biedt 29 zenders en Mobistar 11. Geen van beide operatoren biedt Belgische openbare zenders en geen van beide biedt dan ook een dienst die vergelijkbaar is met deze van de kabeloperatoren of Belgacom TV.

2.2.5.5.1 Besluit

C5 Het BIPT besluit dat de substitueerbaarheid van de retailmarkt van omroep via een mobiel netwerk met een andere omroepwijze onvoldoende is om deze op te nemen in éénzelfde markt.

2.2.5.6 Substitueerbaarheid tussen omroep en bitstreamtoegang

169 Aangezien de eindgebruiker niet op de hoogte is van het soort van wholesale-aanbod dat wordt gebruikt om hem zijn retaildienst te verstrekken, dient te worden bestudeerd of er substitueerbaarheid bestaat op de markt van omroepdiensten en de wholesale-markt van bitstreamtoegang.

2.2.5.6.1 Substitueerbaarheid aan de vraagzijde

170 De diensten van markt 18 stellen een leverancier van radio- en televisieomroepdiensten in staat om zijn diensten aan te bieden aan de eindgebruikers van de netwerkoperator. Nu is bitstreamtoegang de levering van een dienst voor toegangsinfrastructuur aan de netwerkoperatoren, die zelf eventueel een omroepdienst kunnen leveren aan de leveranciers van radio- of televisiediensten. Het aanbod van bitstreamtoegang zit dus niet op hetzelfde niveau in de waardeketen als het omroepaanbod, en kan dus niet in de plaats daarvan komen. In geval van een lichte, maar duurzame verhoging van de prijs van het omroepaanbod, zal een leverancier van radio- of televisieomroepdiensten zich niet kunnen wenden tot een bitstreamaanbod zonder de nodige grote investeringen te doen om zelf netwerkoperator of internetprovider te worden.

2.2.5.6.2 Substitueerbaarheid aan de aanbodzijde

171 Een verticaal geïntegreerde operator die een bitstreamaanbod verstrekt, is in staat om op de stroomafwaarts gelegen markt een omroepaanbod te doen, en doet dat waarschijnlijk al. Die situatie vloeit voort uit de verticale integratie van de operator, en

niet uit een substitutieverschijnsel aan de aanbodzijde, dat de omroepdienst in dezelfde markt als het bitstreamaanbod zou kunnen onderbrengen als er geen substitutie aan de vraagzijde was.

2.2.5.6.3 *Besluit*

C6 Tot slot is het BIPT van oordeel dat de markt van omroepdiensten niet substitueerbaar is met de wholesale-markt van bitstreamtoegang.

2.3 Karakterisering van de retailmarkt

De in aanmerking genomen retailmarkten bestaan in het leveren van radio- en televisieomroepdiensten op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; deze markten maken geen deel uit van de lijst van geselecteerde markten door de Europese Commissie in de Aanbevelingen over de relevante markten. Het BIPT is niettemin van oordeel dat het nuttig is deze retailmarkten te karakteriseren teneinde stroomopwaarts de relevante wholesale-diensten te analyseren.

2.3.1 Voornaamste factoren die de markt structureren

172 De levering van retaildiensten voor radio-omroep wordt uitgevoerd door radiostations of -netwerken die elk beschikken over een volledige infrastructuur en over toepassingsgerichte bandfrequenties; de toegang tot de infrastructuur en tot de levering van de dienst hangt af van het verkrijgen van een vergunning die wordt uitgereikt door de Gemeenschappen, met inbegrip van wat het grondgebied Brussel-Hoofdstad betreft. Er is dus geen reden voor het BIPT om de analyse van deze retailmarkt voort te zetten aangezien het geen enkele regelgevende bevoegdheid zou hebben.

173 De levering van retaildiensten voor televisieomroep in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan door verschillende soorten maatschappijen worden uitgevoerd: verticaal geïntegreerde maatschappijen die inhoud creëren, produceren en uitzenden, dat is het geval bijvoorbeeld voor de RTBF en de VRT die radio- of televisie-uitzendingen produceren die ze uitzenden via radiogolven of satelliet. Er zijn eveneens maatschappijen die inhoud creëren en deze doen uitzenden door anderen zoals de RTBF en de VRT, uitgezonden via kabel of Belgacom TV of zoals BeTV die een exclusief contract heeft voor de uitzending van zijn programma's via het kabeltelevisienetwerk. Bepaalde maatschappijen spelen een eenvoudige rol als aggregator van inhoud en bieden zenderpakketten aan die worden geproduceerd door anderen en uitgezonden door henzelf (Voo, Telenet, Belgacom TV bijvoorbeeld) of door anderen ("Bouquets" van BeTV).

174 De gehele markt van televisieomroepdiensten bestemd voor eindgebruikers op het grondgebied van Brussel-Hoofdstad omvatte op 30 juni 2005 396.261 actieve aansluitingen op het kabeltelevisienetwerk, verdeeld als volgt:

Kabelmaatschappij	Aantal klanten	Marktaandeel
Coditel	136.163	34,36%
UPC	133.162	33,60%
Brutelé	106.661	26,91%
Wolu TV	20.275	5,11%

Afbeelding 3: *Verdeling van de abonnees van kabelmaatschappijen in de Brusselse regio (bron: FOD Economie, KMO's, Middenstand en Energie, de Belgische sector voor teledistributie)*

- 175 Belgacom TV telde tijdens het eerste kwartaal van 2007 149.491 klanten, waarvan de geografische verdeling niet bekend is, enkel de taalkundige verdeling: 50% Franstaligen en 50% Nederlandstaligen.
- 176 De territoriale dekking is volledig voor de kabelmaatschappijen en voor Belgacom TV op het grondgebied van Brussel-Hoofdstad.
- 177 De kabelmaatschappijen trachten al enkele jaar hun positie op de markt te versterken door gecombineerde aanbiedingen voor televisie en internet te ontwikkelen ("double play"-aanbiedingen van UPC bijvoorbeeld), zelfs aanbiedingen die televisie, internet en telefonie combineren ("triple play"-aanbiedingen van Voo of Coditel bijvoorbeeld). Het aanbod van Belgacom combineert minstens televisie en internet aangezien een breedbandinternetaansluiting via xDSL nodig is voor toegang tot de diensten van Belgacom TV.
- 178 Het dient echter te worden opgemerkt dat op de markt geen concurrenten verschijnen die alternatieve aanbiedingen zouden aanbieden op de netwerken van de gevestigde operatoren, door bijvoorbeeld het aansluitnetwerk van de operator Belgacom te ontbundelen.
- 179 De retailmarkt is dus niet bijzonder dynamisch.

2.4 Identificatie van wholesale-diensten

180 Op basis van de retailediensten stroomafwaarts kunnen de relevante wholesale-diensten stroomopwaarts worden geïdentificeerd:

180.1 digitale terrestrische uitzending;

180.2 digitale uitzending via een kabelnetwerk;

180.3 digitale uitzending via een xDSL-tweedraadsnetwerk;

180.4 uitzending via een mobiel netwerk.

Wholesale-dienst voor omroepdiensten via digitale terrestrische radiogolven

3.1 Definitie van de relevante markt

3.1.1 Relevante productenmarkt op wholesale-niveau

181 In theorie is het denkbaar dat de leveranciers op deze markt, met name de RTBF en de VRT pakketten uitzenden die werden samengesteld door onafhankelijke aggregatoren zoals BeTV (zie deel 5.1). Hieronder zal worden aangetoond dat deze hypothese niet geldig is.

3.1.1.1 *Bestaan van de wholesale-markt en behandeling van de eigen levering*

182 Op dit ogenblik bestaat er geen wholesale-handelsmarkt van omroepdiensten via terrestrische radiogolven. De twee ondernemingen die deze dienst bieden aan de eindgebruikers, met name de RTBF en de VRT, zijn verticaal geïntegreerd.

183 De keuze van de zenders die worden uitgezonden door de terrestrische digitale operatoren is niet aan hen maar is een beslissing van de bevoegde overheden. Bijgevolg kan een terrestrische digitale operator wettelijk niet positief antwoorden op een aanvraag voor toegang van een aggregator of een zender-editor; hij kan dus worden beschouwd als een leverancier op markt 18 aangezien hij over geen enkele commerciële vrijheid beschikt.

184 Daaruit volgt dat, zolang de bevoegde overheden beslissen over de keuze van uitgezonden zenders, het uitgesloten is dat een handelsmarkt ontstaat. De handelsmarkt is momenteel leeg en zal dat blijven in de toekomst zolang de beslissingsbevoegdheid niet in handen van de betrokken operatoren zal liggen.

185 In dat kader is het interessant op te merken dat de Vlaamse overheid van plan is een structurele scheiding op te leggen van het zenderspark dat zou worden beheerd door een onafhankelijke beheerder die bekwaam is om de signalen van de overige leveranciers van inhoud uit te zenden. Voor zover deze herstructurering een impact zal hebben op de radio- en televisieomroep in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zal het Instituut deze ontwikkeling van heel dichtbij opvolgen.

3.1.2 Besluit

C7 De wholesale-diensten voor omroep via digitale terrestrische radiogolven, die momenteel volledig intern worden geleverd, behoren niet tot markt 18.

Wholesale-markt van omroepdiensten via een tweedraadsnetwerk

4.1 Definitie van de relevante markt

4.1.1 Relevante productenmarkt op wholesale-niveau

186 Op dit ogenblik bestaat er geen overeenstemmende wholesale-markt, het enige aanbod (van Belgacom TV) is volledig geïntegreerd.

187 De alternatieve operatoren die diensten voor internettoegang bieden en die in theorie concurrenten zouden kunnen zijn voor Belgacom, ontbreken volledig in tegenstelling tot wat er zich in de buurlanden afspeelt. De alternatieve operatoren die gebruikmaken van dit aanbod voor binair debiet om hun klanten te bereiken, dienen toegang te hebben tot de bus voor video van de DSLAM om de audiovisuele inhoud te kunnen uitzenden, wat niet altijd het geval is. Deze beperking is uiteraard niet van toepassing op de alternatieve operatoren die via de ontbundeling gaan maar het aantal klanten dat toegankelijk is via deze weg is blijkbaar te beperkt om een omroepdienst te lanceren.

188 Het is echter heel denkbaar dat Belgacom dezelfde diensten biedt als de kabeloperatoren ten opzichte van de aggregatoren zoals BeTV.

4.1.1.1 *Bestaan van de wholesale-markt en behandeling van de eigen levering binnen een verticaal geïntegreerde onderneming*

189 Zoals hierboven beschreven, bestaat er geen wholesale-handelsmarkt, de enige transacties op deze markt betreffen dus de eigen levering binnen Belgacom.

190 In dat geval rest er enkel de marktanalyse tot een goed einde te brengen op basis van de definitie en de analyse van de retailmarkt zoals de Commissie heeft aangegeven in haar opmerking betreffende geval HU/2004/0096: “[...] the fact that at the wholesale level no transactions are taking place on the merchant market (i.e. no sales to independent third parties) does not exclude the possibility to analyse the relevant market. In fact, the absence of such transactions merely indicates that all supply on the relevant market, [...] is captive, i.e. provided internally by vertically integrated mobile network operators. In such a case the structure of the supply at the wholesale level (e.g. market shares of the undertakings active on the relevant market) is derived

from supply at the retail level, and the relevant market would need to be analysed on the basis of the competitive conditions at the retail level.”

4.1.1.2 Test van de hypothetische monopolist

- 191 Een aggregator die de klanten van een tweedraadsnetwerkoperator wenst te bereiken kan niet via een andere operator van een tweedraadsnetwerk of kabelnetwerk gaan, tenzij hij zijn eindgebruikers kan overtuigen om te wisselen van teledistributieleverancier. Gezien besluit 2.2.5.5.1 is dit erg onwaarschijnlijk.
- 192 Aangezien er op dit ogenblik geen handelsmarkt bestaat, kan de test van de hypothetische monopolist uitsluitend op theoretisch niveau worden uitgevoerd. De vraag die rijst is of Belgacom TV zijn prijs zou kunnen verhogen tot boven het prijsniveau dat zou worden gevraagd op een concurrerende markt zonder te veel klanten te verliezen aan zijn concurrenten. Overigens, een aggregator die de klanten van Belgacom TV wenst te bereiken, heeft geen andere keuze dan via deze laatste te gaan. Zolang de prijs die Belgacom TV vraagt, een voldoende marge laat, is het in zijn belang om zijn diensten via deze operator aan te bieden.

4.1.1.3 Besluit

C8 De wholesale-diensten voor omroep via een tweedraadsnetwerk vormen een afzonderlijke markt.
--

4.1.2 Relevante geografische productenmarkt op wholesale-niveau

- 193 Momenteel is Belgacom TV nog niet overal beschikbaar in België hoewel het aanbod reeds 80% van de Belgen bereikt, voornamelijk bewoners van grootsteden, en de operator beweert dat hij alles in het werk stelt opdat meer en meer mensen zouden kunnen gebruikmaken van deze dienst.
- 194 Alle wholesale-aanbiedingen van de operator van het Belgacom-netwerk zijn geografisch ongedifferentieerd. Er bestaat geen specifieke parameter voor een eventueel wholesale-aanbod die een geografische segmentering van de markt vereist. De potentiële vraag is daarentegen ook nationaal aangezien de programma's doorgaans in de verschillende talen worden aangeboden over het hele land.

4.1.3 Besluit

C9 De wholesale-diensten voor omroep via een tweedraadsnetwerk vormen een afzonderlijke nationale markt, markt 18a gedoopt.

4.2 Relevantie van de deelmarkt

195 Alvorens te besluiten of de deelmarkt in kwestie al dan niet relevant is, heeft het Instituut deze deelmarkt geanalyseerd teneinde te bepalen welke de toegangsbelemmeringen zijn en welke ontwikkeling achter deze belemmeringen schuilt.

4.2.1 Voornaamste factoren die de markt structureren

196 De gehele markt van televisie via kabel- en tweedraadsnetwerken, ongeacht of het digitaal of analoog is, telt in België 4.165.000 aansluitingen, goed voor een penetratie van meer dan 95% van de huishoudens. Momenteel worden 590.000 van deze aansluitingen gebruikt voor digitale televisie, namelijk 14,16%. De eerste structurele factor is de conversie van het geheel van deze aansluitingen voor digitale televisie, wetende dat de netwerken via terrestrische digitale of mobiele radiogolven niet over voldoende capaciteit beschikken om de draadnetwerken te beconcurreren. Het marktaandeel van het aanbod op het tweedraadsnetwerk tracht zich uit te breiden, ten koste van het marktaandeel voor kabeltelevisie en dat marktaandeel is des te belangrijker indien enkel digitale televisie in aanmerking wordt genomen. In dat geval dient de eindgebruiker zich echter tevreden te stellen met het internetaanbod van Belgacom.

197 De tweede structurele factor op de markt is de eventuele wens van de eindgebruiker om in zijn keuze voorrang te geven aan een aanbod van triple play. Indien dat het geval zou zijn – wat niet kan worden bevestigd op dit ogenblik - zouden de spraak/internetoperatoren verplicht zijn toe te treden tot de markt van televisie via een tweedraadsnetwerk waarbij ze zo goed als al hun klanten zouden verliezen gezien de penetratie van televisie via kabel en tweedraadsnetwerk in België.

4.2.1.1 Voornaamste operatoren op de markt

198 De retailmarkt telt slechts één dienstenleverancier: Belgacom.

4.2.1.2 Marktomvang en marktaandelen

199 De retailmarkt vertegenwoordigt eind 2006 139.665 eindgebruikers; de wholesale-handelsmarkt is niet-bestaande.

4.2.1.3 Mededingingsdynamiek op de markt

4.2.1.3.1 Retailmarkt

200 Het is erg moeilijk voor een andere xDSL-operator om toe te treden tot de markt van televisie via DSL omdat:

200.1 de rechten die worden gevraagd door de voornaamste algemene zenders heel hoog zijn, waardoor een voldoende groot aantal klanten nodig is om rendabel te zijn. Aan deze voorwaarde kan evenwel worden voldaan door een kabeloperator die de dekking van zijn netwerk wenst uit te breiden door gebruik te maken van de ontbundeling.

200.2 Om bovendien een voldoende aantrekkelijk aanbod te hebben, dient de xDSL-operator een waaier zenders aan te bieden die min of meer vergelijkbaar zijn met de andere netwerkoperatoren, ongeacht of deze via een tweedraads- of een kabelnetwerk gaan. Hierdoor vergroten de schaalvoordelen en dus ook de toetredingsbelemmeringen. Een bestaande kabeloperator zou eventueel wel tot deze markt kunnen toetreden via ontbundeling.

200.3 Het is onmogelijk voor een alternatieve tweedraadsnetwerkoperator (in plaats van Belgacom) om de kosten van ontbundeling te recupereren over het gehele nationale grondgebied. Bij gebrek aan een bitstreamaanbod aangepast aan de radiodistributiedienst, zou een dergelijk aanbod ter concurrentie van Belgacom geografisch beperkt zijn en bijgevolg niet de nodige schaalvoordelen bereiken om Belgacom te kunnen beconcurreren. De kabeloperatoren zouden niettemin de ontbundeling kunnen gebruiken om hun dekkingszone uit te breiden.

4.2.1.3.2 Wholesale-markt

201 De wholesale-markt is momenteel niet-bestaande, Belgacom biedt geen specifieke wholesale-markt aan voor transmissie van audiovisuele signalen.

4.2.1.4 Tussentijdse conclusie

C10 De operator Belgacom heeft momenteel een marktaandeel van 100% op zijn netwerk. Het is erg onwaarschijnlijk dat andere spelers - buiten de bestaande kabeloperatoren - toetreden tot deze markt tijdens de analyse. Toch blijft de markt erg klein.

4.2.2 Prospectieve marktanalyse en technologische ontwikkelingen

202 De markt zal zich ontwikkelen op basis van grotere toegangsdebieten – VDSL2 – teneinde het aantal kanalen dat simultaan zichtbaar is op eenzelfde aansluiting te vergroten en voor de transmissie van hogedefinitie-uitzendingen. Een dergelijke ontwikkeling zal concurrentie nog meer bemoeilijken door gebrek aan een bitstreamaanbod dat is aangepast aan de omroepdienst.

4.2.3 Test van de drie criteria

4.2.3.1 Toetredingsbelemmeringen

- 203 De toetredingsbelemmeringen zijn van structurele aard en erg hoog aangezien het voor transmissie van audiovisuele inhoud nodig is om over een wijdivertakt netwerk te beschikken dat het mogelijk maakt een voldoende aantal televisiekijkers te bereiken.
- 204 Indien de situatie zonder regulering ex ante wordt overwogen, dringt de vaststelling zich op dat de historische operator de enige is die beschikt over een voldoende vertakt netwerk. Een andere operator die een dergelijk netwerk zou willen dupliceren, zelfs maar gedeeltelijk, zou worden geconfronteerd met investeringen die zo hoog zijn dat hij nooit de historische operator op rendabele wijze kan beconcurreren.
- 205 Indien rekening wordt gehouden met de bestaande regulering, worden de toetredingsbelemmeringen verkleind door ontbundeling zonder dat ze echter verwaarloosbaar worden. Opdat de aansluiting van een verdeler rendabel zou zijn, dient er een voldoende aantal klanten te zijn in de zone die wordt bediend door deze verdeler. De risico's die de nieuwkomer dient te nemen om zich te lanceren in een dergelijke onderneming zijn groot en enkel een operator die reeds over een beslissend aantal klanten beschikt, zou zich eraan kunnen wagen. De bitstreamtoegang zou deze belemmering verkleinen en zou een stap omhoog betekenen op de investeringsladder maar in de huidige stand van zaken maakt deze toegang geen omroep mogelijk.
- 206 Indien de nieuwkomers een zelfde waaier van programma's wensen aan te bieden als Belgacom en de kabeloperatoren, zijn ze nagenoeg verplicht om hun eigen pakket samen te stellen, aangezien BeTV, de enige onafhankelijk aggregator, een eerder aanvullend pakket biedt op het pakket dat de reeds gevestigde teledistributeurs aanbieden. De invoering van een afdeling die zorgt voor de aggregatie van de zenders, de betaling van de rechten aan alle betrokken partijen en het beheer van de geabonneerden vormt een bijkomende belemmering boven op de ontwikkeling van een uitgebreid netwerk. Een bestaande kabeloperator met reeds geïnstalleerde aansluitingen zou niettemin de ontbundeling of eventueel bitstreamtoegang kunnen gebruiken om de andere eindgebruikers te bereiken met een aanbod van triple play.
- 207 Het instituut is van oordeel dat de toetredingsbelemmeringen aanzienlijk zijn maar niet onoverkomelijk voor een bestaande kabeloperator die zijn dekkingszone wenst uit te breiden en een beroep kan doen op ontbundeling of bitstream.

4.2.3.2 Dynamische aspecten

- 208 De IPTV-markt is klein maar in volle bloei. Het Instituut is van oordeel dat deze markt zich snel ontwikkelt en dat het momenteel niet mogelijk is te besluiten of aan het tweede criterium (gebrek aan ontwikkeling) is voldaan.

4.2.3.3 *Relatieve efficiëntie van het mededingingsrecht en de aanvullende regulering ex ante*

209 Zoals hierboven werd geschreven heeft geen enkele onafhankelijke aggregator interesse om zijn eindgebruikers te bereiken via het tweedraadsnetwerk. In deze omstandigheden meent het Instituut dat het mededingingsrecht voldoende is om de problemen op te lossen die zouden kunnen rijzen op de deelmarkt in kwestie en dat het opleggen van een specifieke regulering voor deze deelmarkt onevenredig zou zijn.

210 Het BIPT is thans van oordeel dat een specifieke regulering ex ante geen geldige aanvulling is op de toepassing van het mededingingsrecht. Het BIPT beschouwt het derde criterium als niet vervuld.

4.2.4 Besluit

C11 De wholesale-diensten voor omroep via het tweedraadsnetwerk vormen geen relevante markt die voldoet aan de drie criteria.

Wholesale-dienst voor omroepdiensten via een kabelnetwerk

5.1 Definitie van de relevante markt

5.1.1 De klanten

211 Ook al zijn de distributiekkanalen gevarieerd, het aantal niet-geïntegreerde aggregatoren die actief zijn op de stroomopwaartse handelsmarkten is beperkt. De voornaamste op dit ogenblik is BeTV. Deze biedt de volgende formules:

211.1 BeTV Premium dat zes zenders omvat;

211.2 BeTV Bouquets dat 6 pakketten omvat (Documentaires, Enfant, Divertissement, Sport, Cool en Sélection) goed voor in totaal 42 zenders;

211.3 BeOptions dat 6 formules aanbiedt (Pink TV, nieuws, Cinema, Sensations, Disney Channel en Charme), in totaal 15 zenders;

211.4 De formule "Be à la séance" waarbij per film € 4,50 wordt betaald.

212 Aan Nederlandse zijde biedt de aggregator Prime, verbonden met Telenet, 7 zenders (One, Action, Movies & Series, Fezztival, Sport, Sport 2 en Carrousel). Deze wordt slechts in Vlaanderen uitgezonden door Telenet en in beperkte vorm (enkel de zenders One, Sport en Action) door de andere kabeloperatoren.

213 Deze aggregatoren bieden zenders tegen betaling van een abonnement. Ze hebben er dus financieel belang bij om een zo groot mogelijk publiek te bereiken. Deze aggregatoren zijn daarentegen ook verbonden met bepaalde netwerkoperatoren via hun aandeelhouderschap (de kabeloperatoren zijn de aandeelhouders van BeTV) waardoor hun beslissingen niet onbeïnvloed blijven wat betreft hun aanbod van pakketten op bepaalde teledistributiekkanalen.

5.1.2 Relevante productenmarkt op wholesale-niveau

214 De operatoren Voo, Ideatel, Inatel, Intermosane, Seditel, Simogel en Telcelux hebben een wholesale-aanbod ten voordele van de dienstenleverancier (packager) BeTV waarvan ze aandeelhouders zijn: ze zenden namelijk programma's van BeTV uit via hun netwerken.

- 215 UPC heeft een wholesale-aanbod ten behoeve van de dienstenleverancier (packager) BeTV.
- 216 Coditel had een wholesale-aanbod ten behoeve van de dienstenleverancier BeTV maar dat dekte niet de volledige vraag van deze laatste, het dekte enkel de zenders die werden uitgegeven door BeTV en niet de zenders van derden die deel uitmaken van de pakketten.

5.1.2.1 *Substitueerbaarheid tussen de producten van de verschillende kabelnetwerkoperatoren*

- 217 Aangezien er geen sprake is van terugwinning tussen de dekkingszones van de verschillende operatoren via kabel, is er geen substitueerbaarheid aan de vraagzijde. De klant van een kabeloperator kan er dus niet voor kiezen om zich te abonneren bij een andere kabeloperator aangezien deze laatste niet dezelfde geografische zone dekt.
- 218 Om diezelfde reden is er geen sprake van substitueerbaarheid van het aanbod aangezien een operator via kabel geen netwerk kan installeren daar waar een andere operator reeds is gevestigd.

5.1.2.2 *Substitueerbaarheid tussen de wholesale-producten voor omroep via een tweedraadsnetwerk en de andere omroepwijzen*

- 219 Er werd reeds gesteld dat de substitueerbaarheid op de retailmarkt stroomafwaarts een uitgangspunt is om te bepalen of er substitueerbaarheid bestaat op de wholesale-markt. De markt van omroep via kabel vormt een afzonderlijke retailmarkt. Op de wholesale-markt dient een onafhankelijke aggregator die het publiek van een kabeloperator wenst te bereiken, noodzakelijkerwijs via deze laatste te gaan. Hij kan niet via het xDSL-netwerk of de radiogolven gaan om dit publiek te bereiken. De leverancier van transmissie via een kabelnetwerk kan dus worden beschouwd als een leverancier, op de wholesale-markt, van een transmissiedienst die niet substitueerbaar is met andere uitzendingsdiensten zoals xDSL.

5.1.2.3 *Besluit*

C12 De wholesale-diensten voor omroep via een kabelnetwerk vormen afzonderlijke markten.
--

5.1.3 *Relevante geografische productenmarkten op wholesale-niveau*

- 220 In principe kan elke aggregator die deze producten wenst uit te zenden, zich richten tot elke kabeloperator. Wat de aggregator echter interesseert, is een publiek te bereiken.
- 221 De geografische segmentering van de wholesale-markt is identiek aan die van de retailmarkt en stemt dus overeen met de geografische dekking van elke operator.

5.1.4 Besluit

C13 De wholesale-diensten voor omroep via een kabelnetwerk vormen een geheel van markten beperkt tot de geografische dekking van elke operator die onder de groep 18b valt.

5.2 Relevantie van de deelmarkt

222 Alvorens te besluiten of de deelmarkt in kwestie al dan niet relevant is, heeft het Instituut deze deelmarkt geanalyseerd teneinde te bepalen welke de toegangsbelemmeringen zijn en welke ontwikkeling achter deze belemmeringen schuilt.

5.2.1 Voornaamste factoren die de markt structureren

223 De gehele markt van televisie via kabel- en tweedraadsnetwerken, ongeacht of het digitaal of analoog is, telt 4.165.000 aansluitingen, goed voor een penetratie van meer dan 95% van de huishoudens. Momenteel worden 590.000 van deze aansluitingen gebruikt voor digitale televisie, namelijk 14,16%. De eerste structurele factor is de conversie van het geheel van deze aansluitingen voor digitale televisie, wetende dat de netwerken via terrestrische digitale of mobiele radiogolven niet over voldoende capaciteit beschikken om de draadnetwerken te beconcurreren. Het marktaandeel van het aanbod via een tweedraadsnetwerk tracht zich uit te breiden ten koste van het marktaandeel van kabeltelevisie. Deze tendens is nog sterker wat betreft digitale televisie. In dat geval dient de eindgebruiker zich echter tevreden te stellen met het internetaanbod van Belgacom.

5.2.1.1 Voornaamste operatoren op de markt

224 In de regio Brussel-Hoofdstad zijn vier kabeloperatoren actief: Brutélé, Coditel, UPC (dochteronderneming van Telenet) en Wolu TV. Zij verdelen het grondgebied onderling (zie Afbeelding 2.9).

225 De kabeloperatoren zijn tegelijk ook aggregatoren. Ze hangen dus geenszins af van andere aggregatoren om hun klanten een voldoende grote waaier zenders te kunnen bieden. De enige onafhankelijke aggregator die actief is op de markt, is BeTV (zie paragraaf 229).

5.2.1.2 Marktomvang en marktaandelen

226 De retailmarkt van digitale televisie via kabel telt 450.000 eindgebruikers. 118.000 van deze eindgebruikers zijn klanten van de enige dienstenleverancier (packager) aanwezig op markt 18, BeTV.

227 Op hun eigen netwerk hebben de kabeloperatoren een marktaandeel van 100%.

5.2.1.3 Mededingingsdynamiek op de markt

5.2.1.3.1 Retailmarkt

228 Het aantal kabelaansluitingen blijft licht stijgen maar de markt is verzadigd. De dynamiek van de markt bestaat er momenteel in de eindgebruikers te overhalen tot digitale technologie.

229 De vereniging van operatoren Interkabel heeft een aanbod van hogedefinitietelevisie gelanceerd onder de merknaam INDI. Het is zeker dat de andere kabelnetwerkoperatoren eerstdaags zullen volgen.

5.2.1.3.2 Wholesale-markt

230 De wholesale-markt is beperkt tot de betrekkingen tussen een dienstenleverancier (packager), BeTV, en de kabelnetwerkoperatoren die eveneens aandeelhouder zijn, met uitzondering van twee operatoren die de eindgebruikers dezelfde diensten leveren zonder aandeelhouder te zijn van BeTV.

231 Bij de voorstelling van zijn resultaten van 2006 heeft de dienstenleverancier (packager) BeTV gemeld dat het beheer van de eindgebruikers een dure zaak is en dubbel gebruik betekent samen met de kabelnetwerkoperatoren. Daaruit kunnen we afleiden dat hij niet langer dienstenleverancier wenst te zijn maar zich wil concentreren op het metier van editor van premium-zenders (zoals hij doet voor de operatoren Telenet en INDI) en van operator van het digitale platform.

232 Het is dus mogelijk dat deze wholesale-deelmarkt op korte termijn verdwijnt.

5.2.2 Test van de drie criteria

5.2.2.1 Toetredingsbelemmeringen

233 Tot eind 2002 bestond er een aanzienlijke regelgevende drempel, namelijk dat elke kabeloperator het monopolie diende te hebben in de gemeente waar hij is gevestigd. Deze drempel werd opgeheven wanneer de Brusselse minister voor Wetenschappelijk Onderzoek de vier kabeloperatoren die actief zijn in Brussel toestemming heeft gegeven om hun activiteiten uit te oefenen op het hele grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor een duur van negen jaar. Deze vergunningen berusten op het koninklijk besluit van 9 augustus 2002 betreffende de exploitatie van een net voor distributie van radio- of televisieomroepuitzendingen in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad. Hoewel deze drempel echter werd opgeheven is het nog steeds niet mogelijk voor een andere kabeloperator om toe te treden tot deze markt.

234 Bovendien blijven er steeds structurele belemmeringen zelfs voor de vier kabeloperatoren die zijn toegelaten tot het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad. De kabeloperator die een nieuwe gemeente of een nieuwe wijk zou willen bedienen, zou het netwerk van de reeds gevestigde kabeloperator moeten dupliceren. Dit zou aanzienlijke en niet-recupereerbare investeringen vergen. Het is dus weinig waarschijnlijk dat dit zal gebeuren.

235 Bijgevolg acht het Instituut het eerste criterium als vervuld.

5.2.2.2 Dynamische aspecten

236 Ondanks de vergunning beschreven in paragraaf 5.2.2.1 zijn de kabeloperatoren uitsluitend actief in de gemeenten waar ze reeds voor 2002 actief waren. Er bestaat dus geen concurrentie tussen platformen.

237 De concurrentie tussen platformen betreft een moeilijk voorspelbare ontwikkeling. Satelliet richt zich tot een bijzonder publiek – liefhebbers van buitenlandse televisiediensten of themapakketten – en is eerder aanvullend. De ontwikkeling van TNT, dat gratis is, zal druk kunnen zetten op de prijzen van de kabeloperatoren maar het biedt momenteel slechts een beperkt aantal zenders en alleen aan Nederlandstalige zijde. Het enige concurrerende platform dat een gelijkaardig pakket biedt, is het xDSL-netwerk waarvan enkel Belgacom exploitant is. Het feit dat, op dit platform, teledistributie en internettoegang steeds samen worden aangeboden, kan een belemmering inhouden voor alle televisiekijkers die zich niet wensen te abonneren op de internetdiensten van Belgacom. Toch beschikt Belgacom over de technische en financiële capaciteit, en heeft het zich bereid verklaard, om een IPTV-dienst aan te bieden overal in België, als concurrentie van de kabel. Deze ontwikkeling naar alomtegenwoordigheid van Belgacom TV zou het gegeven op de wholesale-markt van omroep snel kunnen doen veranderen.

238 Het BIPT is dus van oordeel dat het tweede criterium (gebrek aan ontwikkeling) niet is vervuld.

5.2.2.3 Relatieve efficiëntie van het mededingingsrecht en de aanvullende regulering ex ante

239 Zoals hierboven reeds vermeld is BeTV, de enige onafhankelijke aggregator, een dochteronderneming van Voo geworden waar het nog de rol van distributeur op zich neemt. Op de andere kabelnetwerken heeft het uitsluitend nog een activiteit als zender-editor.

240 Momenteel is er geenszins sprake van regulering ex ante op deze markt. Deze markt wordt overigens gekenmerkt door een sterke verstrengeling van de markt van inhoud en de markt van transmissiediensten. Deze twee markten zijn onafscheidelijk: in de praktijk maken de contracten tussen de leveranciers van inhoud en de kabeloperatoren geen onderscheid tussen de dienst van terbeschikkingstelling van

inhoud (door de editor) en de dienst van terbeschikkingstelling van transmissie (door de kabeloperator). De aggregatoren van inhoud zijn de kabeloperatoren zelf. Ten slotte en bovenal heeft het BIPT geen enkel bezwaar of geen enkele klacht vastgesteld betreffende de markt voor levering van transmissiediensten. Hieruit blijkt dat voor de markt, met het mededingingsrecht op de achtergrond, geen specifieke regulering ex ante noodzakelijk is. Het dient in herinnering te worden gebracht dat het marktanalyseproces ingevoerd door richtlijn 2002/21/EG is ontworpen om te garanderen dat de regulering ex ante, indien deze reeds bestaat, zo snel mogelijk wordt opgeheven en dat een dergelijke nieuwe regulering niet wordt opgelegd op een markt wanneer dat niet absoluut noodzakelijk is. Het doel van het Europese regelgevingskader is alle regulering ex ante op termijn op te heffen om plaats te maken voor de toepassing van het mededingingsrecht om eventuele storingen in de werking van de markt te beheren. In dit geval bestaat geen enkele regulering ex ante in België op deze markt en het BIPT heeft geen duidelijke storing vastgesteld die het opleggen van een specifieke regulering ex ante absoluut noodzakelijk zou maken.

241 Het BIPT is dus van oordeel dat de regulering ex ante geen geldige aanvulling is op het mededingingsrecht en beschouwt het derde criterium als niet vervuld.

5.2.3 Besluit

C14 De wholesale-diensten voor omroep via een kabelnetwerk vormen een niet-relevante markt, die niet beantwoordt aan de drie criteria.

Wholesale-markt van omroepdiensten via een mobiel netwerk

6.1 Definitie van de relevante markt

6.1.1 Relevante productenmarkt op wholesale-niveau

242 Momenteel bestaan er geen wholesale-aanbiedingen.

243 Om een goed beeld te krijgen van de machtsverdeling op de markt, dient rekening te worden gehouden met de eigen levering.

6.1.1.1 *Substitueerbaarheidstests*

244 Er bestaat vandaag geen wholesale-handelsmarkt en de dienst in kwestie wordt dus volledig intern geleverd bij de verticaal geïntegreerde ondernemingen

6.1.1.2 *Test van de hypothetische monopolist*

245 De transmissienormen van de dienst mobiele televisie worden niet ondersteund door de "kamertelevisieposten" in tegenstelling tot de andere televisiediensten. Een verzoek om toegang tot het mobiele netwerk zou dus niet hetzelfde publiek beogen. Daaruit volgt dat de aggregator die dit publiek wil bereiken, geen andere keuze heeft dan via de mobiele operatoren te gaan. De markt van omroep via een mobiel netwerk is dus niet substitueerbaar met de markten van omroep via een andere technologie.

6.1.1.3 *Substitueerbaarheid tussen producten van de verschillende operatoren*

6.1.1.3.1 *Substitueerbaarheid aan de vraagzijde*

246 Op de retailmarkt is de mobiele-televisiedienst verbonden met de andere diensten die worden aangeboden door de operator van het mobiele netwerk. Deze andere diensten zijn echter gelijkaardig opdat de eindgebruiker een bevredigende oplossing kan vinden voor zijn behoeften bij elk van de operatoren van het mobiele netwerk. Bovendien bestaat er geen migratiedrempel gezien de overdraagbaarheid van

mobiele nummers. De aanbiedingen voor omroepdiensten van de verschillende operatoren op het mobiele netwerk zijn dus onderling substitueerbaar.

247 Op de wholesale-markt daarentegen kan een aggregator die de klanten van een van de twee mobiele operatoren van mobiele televisie wenst te bereiken, zich niet richten tot de andere operator. Zolang de gebruiker de beschikbaarheid van een aanbod voor mobiele televisie niet beschouwt als een beslissende factor bij de keuze van de mobiele operator, dient de aggregator zich steeds te richten tot de operator waarbij de potentiële klanten zijn geabonneerd.

6.1.1.3.2 *Substitueerbaarheid aan de aanbodzijde*

248 Een mobiele operator kan enkel audiovisuele diensten leveren aan zijn eigen klanten. Hij beschikt niet over de technische middelen om de klanten van de andere mobiele operatoren te bereiken.

6.1.1.3.3 *Besluit*

C15 De netwerken van de mobiele operatoren die audiovisuele diensten leveren, vormen afzonderlijke markten.

6.1.1.4 *Besluit*

249 De wholesale-diensten voor omroep via een mobiel netwerk vormen een afzonderlijke markt.

6.1.2 **Relevante geografische productenmarkten op wholesale-niveau**

250 Aangezien de retailaanbiedingen nationaal zijn, is er geen reden om de eventuele wholesale-aanbiedingen te onderscheiden op geografisch niveau. De wholesale-markt is dus nationaal.

6.1.3 **Besluit**

C16 De wholesale-diensten voor omroep via een mobiel netwerk vormen een afzonderlijke markt, markt 18c gedoopt.

6.2 Relevantie van de deelmarkt

251 Alvorens te besluiten of de deelmarkt in kwestie al dan niet relevant is, heeft het Instituut deze deelmarkt geanalyseerd teneinde te bepalen welke de toegangsbelemmeringen zijn en welke ontwikkeling achter deze belemmeringen schuilt.

6.2.1 Voornaamste factoren die de markt structureren

252 De vandaag toegepaste technologie beperkt de markt tot de mobiele operatoren, nieuwe operatoren zullen dus enkel kunnen toetreden met nieuwe technologieën.

6.2.1.1 Voornaamste operatoren op de markt

253 Er bestaan twee operatoren op de stroomafwaartse retailmarkt: Belgacom Mobile en Mobistar.

254 Er zijn geen operatoren op de wholesale-handelsmarkt. De diensten voor omroep van audiovisuele inhoud aan de eindgebruikers worden volledig intern geleverd.

6.2.1.2 Marktomvang en marktaandeel

255 Per definitie hebben de twee mobiele operatoren een marktaandeel van 100% op hun netwerk. Er zijn maar weinig gegevens beschikbaar over het verloop van het aantal klanten en de omzetcijfers op deze markt.

6.2.1.3 Mededingingsdynamiek op de markt

6.2.1.3.1 Retailmarkt

256 Na de lancering van de dienst voor het grote publiek heeft Proximus zijn klanten gratis televisie laten kijken tot eind december 2006. Na deze datum is de dienst betalend geworden.

257 De basistarieven zijn ongeveer hetzelfde gebleven: € 0,49 per sessie boven op de prijs voor verbinding met het portaal die € 0,50 per sessie van 60 minuten bedraagt. Belgacom Mobile voorziet in andere formules (een abonnement van één uur en onbeperkte toegang) die Mobistar niet biedt.

6.2.1.3.2 Wholesale-markt

258 De overeenstemmende handelsmarkt bestaat momenteel niet aangezien alle diensten intern worden geleverd.

6.2.1.4 Tussentijdse conclusie

C17 De twee mobiele operatoren hebben een marktaandeel van 100% op hun netwerk. Aangezien er momenteel geen handelsmarkt bestaat voor de diensten in kwestie, valt alles onder eigen levering.

6.2.2 Andere factoren die de concurrentie op de markt beïnvloeden

259 De mobiele netwerken vormen een moeilijk te dupliceren infrastructuur. Daarbij komt nog eens de prijs van de vergunningen en de beschikbaarheid van de frequenties. De ontwikkeling van een netwerk dat voldoende krachtig is, vereist ook niet-verwaarloosbare investeringen.

6.2.2.1 Tussentijdse conclusie

C18 De mobiele netwerken vormen een moeilijk te dupliceren infrastructuur. Een aggregator die zich wenst te richten tot de eindgebruikers van diensten voor mobiele omroep dient via een van de drie bestaande operatoren te gaan voor zover deze over een voldoende krachtig netwerk beschikken om het bijkomende verkeer aan te kunnen.

6.2.3 Prospectieve marktanalyse en technologische ontwikkelingen

260 De huidige situatie is waarschijnlijk een tijdelijke fase. De dynamiek van de markt is op termijn het gebruik van de DVB-H-technologie (of eventueel een andere gelijkwaardige technologie) waarvoor meerdere operatoren van televisie via het vaste netwerk (RTBF, VRT, Belgacom, Telenet, Voo) interesse hebben betoogd. Op dit vlak is er echter nog geen enkel investeringsplan openbaar gemaakt.

261 Er kan nog niet worden bepaald of mobiele televisie een aanvulling zal worden van vaste televisie of een concurrent.

6.2.4 Test van de drie criteria

6.2.4.1 Toetredingsbelemmeringen

262 De deelmarkt van omroep via een mobiel netwerk vertoont zeer hoge toetredingsbelemmeringen – zowel structurele als reglementaire. Een nieuwkomer dient niet alleen een mobiel netwerk dat het hele land dekt te ontwikkelen, wat een aanzienlijke en niet-recupereerbare investering betekent, maar hij dient eveneens over een vergunning te beschikken voor het gebruik van de frequenties die ad hoc worden toegekend. De toegang tot mobiele netwerken wordt, in tegenstelling tot het gelijkaardige systeem op markten 11 en 12 voor vaste netwerken, niet gereguleerd. Daardoor kunnen enkel de drie bestaande mobiele operatoren handelen op deze markt.

263 Het BIPT is van mening dat het eerste criterium vervuld is.

6.2.4.2 Dynamische aspecten

264 Twee operatoren hebben reeds diensten gelanceerd op de retailmarkten stroomafwaarts. Toch is deze markt nog klein en bepaalde grote ontwikkelingen (meer bepaald de invoering van DVB-H) zouden wel eens een grote impact kunnen hebben op de ontwikkeling van de markt.

265 Rekening houdend met de verwachte ontwikkeling van de markt, meent het BIPT dat het nog te vroeg is om uit te maken of het tweede criterium (gebrek aan ontwikkeling) is vervuld.

6.2.4.3 Relatieve efficiëntie van het mededingingsrecht en de aanvullende regulering ex ante

266 Met de omroepdiensten aangeboden door beide operatoren op de retailmarkt stemt enkel de eigen levering op de stroomopwaartse markt van omroep van audiovisuele inhoud overeen. Op dit ogenblik is geen enkele onafhankelijke aggregator actief op deze markt. Er bestaat momenteel geen enkele regulering ex ante op deze markt (die overigens uitsluitend in eigen levering bestaat). Het BIPT heeft geen enkel bezwaar of geen enkele klacht vastgesteld betreffende de markt voor levering van diensten voor transmissie van audiovisuele inhoud op de mobiele netwerken. Hieruit blijkt dat voor de markt, met het mededingingsrecht op de achtergrond, geen specifieke regulering ex ante noodzakelijk is. Het dient in herinnering te worden gebracht dat het marktanalyseproces ingevoerd door richtlijn 2002/21/EG is ontworpen om te garanderen dat de regulering ex ante, indien deze reeds bestaat, zo snel mogelijk wordt opgeheven en dat een dergelijke nieuwe regulering niet wordt opgelegd op een markt wanneer dat niet absoluut noodzakelijk is. Het doel van het Europese regelgevingskader is alle regulering ex ante op termijn op te heffen om plaats te maken voor de toepassing van het mededingingsrecht om eventuele storingen in de werking van de markt te beheren. In dit geval bestaat geen enkele regulering ex ante

in België op deze markt en het BIPT heeft geen duidelijke storing vastgesteld die het opleggen van een specifieke regulering ex ante absoluut noodzakelijk zou maken. Gezien deze situatie is het Instituut van mening dat het mededingingsrecht zou moeten volstaan om de eventuele problemen op de deelmarkt in kwestie op te lossen.

267 Bijgevolg oordeelt het BIPT dat het derde criterium niet vervuld is.

6.2.5 Besluit

C19 De markt van wholesale-diensten voor omroep via een mobiel netwerk voldoet niet aan de drie criteria. Op basis daarvan besluit het BIPT dat deze markt niet ex ante dient te worden gereguleerd.

Procedurele aspecten en ondertekening

7.1 Raadplegingsprocedure

7.1.1 Nationale raadpleging

7.1.1.1 *De nadere regels en resultaten van de raadpleging*

268 Hoofdstuk aan te vullen in een latere versie van het document.

7.1.2 Aanhangigmaking bij de Raad voor de Mededinging

7.1.2.1 *De nadere regels en resultaten van de consultatie van de Raad voor de Mededinging*

269 Hoofdstuk aan te vullen in een latere versie van het document.

7.1.3 De Europese raadpleging

7.1.3.1 *De nadere regels en resultaten van de Europese consultatie*

270 Hoofdstuk aan te vullen in een latere versie van het document.

7.2 Inwerkingtreding

271 Dit besluit zal van kracht worden (± 30 dagen na publicatie).

Annexe A: Samenvatting van de reacties op de nationale raadpleging

272 Hoofdstuk aan te vullen in een latere versie van het document.

Annexe B: Advies van de Raad voor de Mededinging

273 Hoofdstuk aan te vullen in een latere versie van het document.

Annexe C: Reactie van het BIPT op het advies van de Raad voor de Mededinging

274 Hoofdstuk aan te vullen in een latere versie van het document.

Annexe D: Opmerkingen van de Europese Commissie

275 Hoofdstuk aan te vullen in een latere versie van het document.